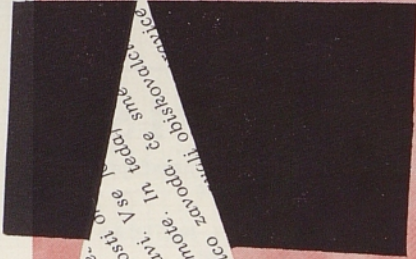
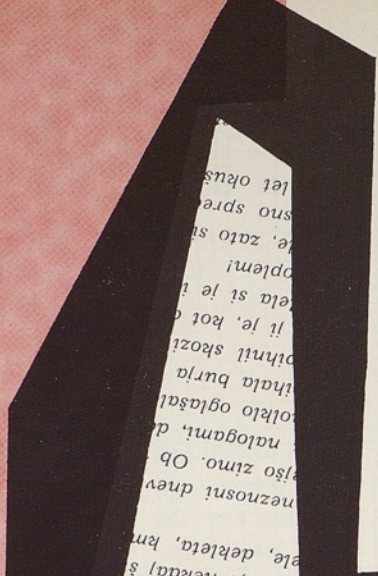

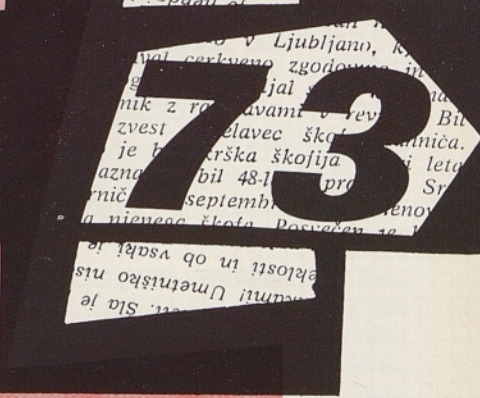
9

...obiskovalca
...zavoda, ce sme
...toda, in tedaj
...Vse
...neprejeto
...in smote. In
...ni bolj obutla
...njovega nepe
...priateljic
...tisti se
...za svoje
...in svoje
...ni bolj obutla
...njovega nepe
...priateljic
...tisti se
...za svoje

...let okus
...sno spre
...e, zato su
...oplemi
...ela si je
...il je, kot
...pihnil skozi
...hala burja
...oklo oglašal
...nalogami, d
...jšo zimo. Ob
...neznosni dnev
...e, dekleta, km
...je nereda š

...v Ljubljano, k
...val cerkvano zgodov
...jal
...nik z rojavami v rev
...Bit
...zvest elavec škof
...miča.
...je b...rška škofija
...i leta
...azna bil 48-1
...pro
...Sr
...nič septemb
...renov
...a niene škofa. Posvečen 19

m a d i k a
iz ug Sc dit tel eka li, nekaj kim ens ka uta, tip zun stv j š naj z, stalega po sko tev ruz dru, ala om aje ice mi, Sol be lstr na C il T orom da šo, Prosve ni te za sto iji osvetr

mladika

IZHAJA DESETKRAT V LETU
1973 LETO XVII ŠTEV. 9

VSEBINA

Jože Peterlin: Odprla so se šolska vrata . . .	125
Zora Saksida: Orlovo gnezdo	126
Vladimir Kos: Čaj, ki ga pijemo na ladjah .	127
Ivan Theuerschuh: Ob začetku šolskega leta	128
Milan Magister: Naši domovi niso samo zidovi	130
Slovenski poldnevnik	132
M.Š.: Mladinski seminar Alpe-Jadran . . .	133
Alma Ives: Vloga kluba v našem zamejskem življenju	134
Po B.Š.: Tabor goriške mladine z Žabnicah .	137
J.P.: Društvo slovenskih izobražencev . . .	137
M.J.: Kristjan	138
Ivan Buzečan: Penzije, nekaterim desetero, drugim nič	140
Za sodobne žene in dekleta	141
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska lite- ratura	142
Ves Shakespeare v slovenščini	143
Jože Peterlin: Čehov v slovenskem gledališču	144

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Jože Peterlin (glavni urednik), Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3,
tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14 - telefon 77 21 51

Proslava kmečkih uporov

V nedeljo 28. oktobra t.l. bo v. Devinu-Štivanu proslava kmečkih uporov.

Slovenski oder bo igral Jezovo dramo, Fantje izpod Grmade pa bodo zapeli venček narodnih pesmi.

Proslava bo v štivanski dvorani, začetek ob 16. uri.

RAZPIS

1. Po uspelem lanskem natečaju razpisuje revija »Mladika«

II. LITERARNI NATEČAJ

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo, da bi dela odražala življenje in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije. Vendar pa ti napotki niso obvezujoči in so avtorji popolnoma prosti tako glede vsebine kakor tudi obdelave in dolžine teksta.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir

Tri enake tretje nagrade po 15.000 lir

3. Rokopise je treba poslati v dveh tipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, Donizettijska ulica 3/1, 34133 TRST, DO 15. JANUARJA 1974. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro. V primeru, da isti avtor sodeluje na natečaju z več deli, mora poslati vsako v posebni kuverti.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, glavni urednik revije prof. Jože Peterlin, pisatelj prof. Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavec in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen v začetku prihodnjega leta na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1974. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

MLADIKA

Za vse svete bo Mladika izdela knjigo:

A. Manzoni: Svete himne

Prevod, spremna beseda in opombe prof. Vinko Beličič.

Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

JOŽE PETERLIN

ODPRLA SO SE ŠOLSKA VRATA

Te dni so se na vseh naših šolah spet odprla šolska vrata. S tem pa se je pojavilo polno problemov od učilnic in šolskih poslopij, pa do učnih načrtov, učiteljskih kadrov in vsega drugega. Kot da so poletne mesece vsi počivali in niso prav nič mislili, kako bo v jeseni. Učenci in učitelji pa stojimo pred vprašanjem, kako začeti in kako najbolje v redu in v miru končati pouk.

Začeti ga je treba v zavesti, da želi vsak opraviti svojo dolžnost. Učenci prihajajo v šolo z željo, da bi razširili svoje znanje in svoja spoznanja in da bi dobili neko osnovo za bodoči študij na univerzah in drugih visokih šolah. Vedeti morajo, da se pripravljajo za bodoče delo, da bodo stopili v službo svojega naroda in ljudstva. Postati morajo čim bolj sposobni v svoji stroki, biti morajo strokovnjaki na svojem področju. Znati morajo kar najbolje svoj in nekaj tujih jezikov. Že s tem se bodo odpirali tudi sosedom in ne bodo zaprti sami vase. Kajti uho morajo imeti neprestano odprto za dogajanje v svetu in ne morejo mimo velikih dogodkov, ki nastajajo okoli njih.

Zato pa bodo hodili še v kako družbo, ne samo v šolo. Iskali bodo prijateljev tudi zunaj šole, v klubih, organizacijah, da bodo tam dopolnili tisto, kar jim šola ne da. Obenem se bodo že lotili prosvetnega in narodnega delovanja, predvsem tistega, ki jim je najbliže in za kar so najbolj poklicani. Študent, ki je samo doma ali samo na športnih igriščih ali samo na »feštinih«, ni sodoben študent, to sploh študent ni. Danes ne more živeti tako brezskrbno in tja v en dan nihče, najmanj pa dijak.

Današnji študent mora živo spremljati dogajanje okoli sebe, se mora angažirati, vključiti

v dogajanje, seveda študirati — to najprej in predvsem — toda istočasno mora tudi biti ves in v celoti sredi življenja. Ne more teči življenje mimo njega.

Če pravimo, da mora študent živeti s šolo in s svojim narodom, pa istočasno trdimo, da mora tudi profesor spremljati študenta preko snovi, ki mu mora biti prva in najbolj važna. Profesor ima svoje predpise, izpolniti mora svoj program, če je malo ali veliko učnih ur. Vendar pa bo razen tega spremljal učenčevost, se bo zanimal, v kakšnih pogojih dijak živi, kaj ovira njegovo učenje in moti njegovo delo. Pazil bo na njegovo vsestransko rast in napredek, se pravi, ne samo na rast v znanju, ampak bo pazil istočasno tudi na njegovo razgledanost.

Dom bo spremljal študenta v njegovem prizadevanju. Stalno bo opora na njegovi poti. Pomagal mu bo, da bo lahko opravil svoje dolžnosti doma in v šoli. Spremljal bo njegovo rast in njegov razvoj. Veselil se bo njegovih uspehov in mu bo žal, če v čem ne bo uspel. Dom je kakor svetlo pribežališče, kamor se bo mlad človek vedno vračal, kjer bo povedal svoje težave, pa vendar bo vedno znova vstajal in prihajal na delo z novimi močmi. Dom je tisti kraj, kamor se bo študent z zaupanjem zatekal in nihče mu ne bo kratil te svobode, nihče se ne bo smejal temu njegovemu potovanju. Dom je en sam in nikdar ne sme izgubiti zaupanja vanj, niti ga ne sme nihče načeti.

Tako bodo vsi trije: študent, profesor in dom gradili novo šolsko leto v medsebojnem zaupanju in v skrbi za rast mladega človeka.

To bo najboljša, najskrbnejša in najlepša rast mladine v zavedne in trdne pričevalce naše slovenske bodočnosti.

novela

ZORA SAKSIDA

ORLOVO GNEZDO

Pram je peketal v sončen in vesel dan. Jurče bi si ne mogel želeti lepšega vremena in boljšega razpoloženja. S krepkim prijemom valeti je zadrževal lahkotno sproščenost, ki je gnala konja po na novo tlakovanem deželnem traku.

»Za ceste pa skrbe, za ceste!«

»Turizem, oče.«

V zraku, v Pramovem teku, v sinovem in očetovem glasu, celo v oblakih je bilo čuti pomladno razživelost.

»Saj si videl Drezovškovo poseko. Nekaj hektarov je sili v naš Laz. Mož se je bo otrešel za polovico resnične vrednosti. V škripicah je, kupcev pa od nikoder.«

Jurče je požiral očetove besede kot zemlja močjo po dolgi suši. Drezovškovo krčo je nosil v duši med najlepšimi spomini svojega mladega življenja. Nanjo sta zahajala z Minko po predujem ljubezni, ko še nista bila poročena. Na lišajastem, s štorovkami poraslem hrastovem tnalju sta sanjerala o bodoči sreči. Prelepo sta jo naslikala, da bi se mogla uresničiti: po poroki sta dobila na Krajnikovini svojo sobo, Minka še prostor na klopi za mizo, povsod drugod pa delo od prvega svitanja do zlatih zvezd na zametnem nebu.

Šepetav je bil njun pogovor, ko sta se ponoči spraševala po vzroku očetove skoposti in se tolažila s pravično dediščino. Njuno delo je bilo tiho, oči ugasle, Jurčetova prirojena veselost se je izgubila: pogrešala sta dom, ki naj bi bil posoda njunega truda, naravno plačilo prizadevnosti, odsev njunega duševnega soglasja.

V meglino prvih mesecev zakonskega življenja je slednjič obetajoče posvetilo očetovo sporočilo:

»Jurče, jutri naju bo potegnil Pram k Drezovšku. Svojo krčevino prodaja.«

Mladi mož je slišal v Krajnikovih besedah obljubo: »Kupil ti bom krčje. Naj bo za otroka, ki ga čaka Minka.«

Mimo drveči avtomobili so bili bagri, ki so vrtali v krčevino, vsak udarec Pramovega kopita ob tlak je bilo kladivo, ki ga vihte njegove srečne roke in zabijajo žeblje v njegov in Minkin dom, v dom njunih otrok, ki bo vstal iz poseke.

Jurčetove sreče je bilo konec, ko so podpisali kupno pogodbo na ime starega Krajnika.

* * *

»Kaj pišejo?«

Krajnikov glas je bil mrk, pogled tog, ustnice stisnjene okrog pipinega ustnika.

»Polonca, Jurčetova punčka, že hodi.«

»Kaj pa Jošt in Janez?«

»Pristavljata samo pozdrave.«

»Nič ne namigujeta, da bi se vrnila?«

»Čemu bi se vračala?«

Krajnikov pogled se je zapičil v ženine oči kot ostro bodalo.

»Čemu bi se vračala?« je rezko ponovil.

»Ali ni tu dom najinih otrok?«

»Najinih otrok že, a njihov ne. Vsak ima pravico do svojega doma, saj niso več otroci, ki potrebujejo mater in očeta. Vsi so že očetje.«

Na štedilniku je vrela voda za čaj, a gospodinja ni vstala od šivanja, da bi stresla v lonček prgišče lipovega cvetja: ni mogla ublažiti gneva, ki ga je čutila v sebi do moža; ni mogla drugače stresti nadenj svoje jeze kot s tem tihim uporom, da je nalašč preslišala vretje vode.

Krajnik je počasi vstal in se vzpel v vsej svoji velikosti kot gore za oknom. Razklenil je desnico, stegnil dlan in vprašal:

»Vidiš žulje?«

Žena jih je ošvrknila s pomilovalnim pogledom. Samo za trenutek so obvisle njene oči na moževi roki, potem je potrto umaknila pogled. V njej je videla svoj poraz in nesrečo lastnih otrok: Jošta, Janeza, Jurčeta. Kjerkoli si se ustavil na Krajnikoni, kamorkoli si pogledal, povsod se ti je ponujalo bogastvo: v hiši in na polju, v hlevih in na njivah, v gozdu in na pašnikih, na gredah pred domom in v sadovnjaku za poslopji, a za otroke ni bilo grude, o kateri bi mogli reči: »Tole je moje!« Vse je bilo Krajnikovo, vse je bilo trud njegovih žuljev. Kam se je bilo izgubilo njeno delo, kaj je bilo sad njunih treh otrok? Nič, prazen nič.

»Nič ne rečeš?«

Možev glas je bil tih, a poznalo se je, da stežka zadržuje v sebi jezo, ki je grozila, da vzkipi. V domu brez odmeva je Krajnikova žena iz dneva v dan vedno jasneje odkrivala praznino svojega življenja: čeprav sta imela tri otroke, ji ni dal mož ničesar, kar bi odgovarjalo zahtevam njene duše. Živel je le pohlepu po imetju in oblasti. Širil se je kot orel v svojem gnezdu in pognal mladiče po svetu. Ne z roko

in besedo, ampak s svojim oblastnim ravnanjem.

»Tu ne vidim kadečih se grud v pomladnem jutru in ne slišim murnov v poletnih večerih. Tu ne vidim zasneženih vrhov, ampak črne, ostudne tovarniške dimnike«

Naj bi možu odkrila Jurčetovo dušo, kot jo je bil šin odkril njej?

»Vse bo nekoč njihovo!«

Moževe besede so jo odtrgale pismu, ki ga je že stotič brala v mislih.

»Nekoč!« mu je oponesla. »Ko bodo njih telesa že vsa izžeta od garanja, ko ne bodo več živeli, ampak le životarili. Zakaj jih vsaj enkrat ne vidiš tako, kot si gledal sebe v mladosti? Zakaj se vsaj v mislih ne otreseš svojega bogastva in ne oceniš življenja po njegovi lastni vrednosti? Drevesu se mnogokrat vrne pomlad, a človeku le enkrat. Zakaj ne bi bili najini otroci mladi na zemlji, ki jim pripada po pravici?«

Krajnik je cepnil na klop kot omlaten snop: prizadelo ga je ženino razkrinkanje njegove oblastne pohlepnosti in pohlepne oblastnosti. Iskal je primeren odgovor, a vir ženine obsodbe še ni usahnil:

»Nisi več mlad. Leta beže in odnašajo s seboj moč in zdravje, a življenje zahteva oboje. Piši otrokom, naj se vrnejo, in uredi dediščino, dokler je še čas.«

»Sami so šli z doma, sami naj se vrnejo.«

★

Letni časi so si bogato sledili v veselem ritmu. Pozno poletje je natreslo polne koše jabolku. Krajnikova jih je nosila v shrambo in upala, da jih bodo jedli sinovi in vnuki za domačo mizo in ne v tujini. Od samega veselja je preveč hitela. Stopila je nerodno in si zlomila roko. Mož ji je bil poiskal dekliča, da ji je pomagal pri gospodinjstvu.

Na Marijin praznik sta septembra pospravljala po kosilu, ko je prišla v vas prva čreda s planin. Otročad se je pognala iz hiš in kriče spremljala živino in pastirja. Običaj je bil, da so šli naproti ostalim čredam.

Krajnik je stal na pragu in čakal povratek domačega pastirja. Dekle je brisalo posodo in se vrtelo po kuhinji po taktu, ki ga je iz radia ponujala pesem Tam, kjer murke cveto.

Krajnikova mati je stala ob oknu in strmelela v gorske očake, ki jih je bil ponoči pobelil prvi sneg. Z zvončkljanjem kravjih zvoncev so ji brneli v duši veseli, a boleči spomini na otroke, ki so se tolikokrat vračali s planin.

Med zvoke se je vpletal Jurčetov veseli glas, ubran kot malokateri.

Jurče, Jošt, Janez... in njih otročiči. Zakaj morajo hirati v tujini? Zbolelo jo je v duši, oči so se ji zasolzile.

»Olga, zapri radio!«

Dekle je debelo pogledalo in ubogalo. V kuhinji je postalo tiho kot v najbolj neprijazni zakristiji, nihče več se ni oglasil.

Pod večer so bili vsi pastirji doma, a Krajnikovega od nikoder. Zaslutili so nesrečo. Nekaj mož in mladeničev se je odpravilo v planine: vrnilo so se šele naslednjega dne. Snežni metež je bil vrgel ob stene starega pastirja. Omedlel je in zmrznil.

Molče je stopil Krajnik v izbo.

»Kje je gospodinja?« je vprašal Olgo, ko je videl, da mu nihče ne postreže z vročim lipovcem.

»V sobi. Brzjav so dobili in začeli jokati.«

Gospodar jo je začudeno pogledal. Počasi se mu je začelo svitati, a odganjal je pretečo misel kot nadležne obade.

»Ali ni nič čaja?«

»Tako ga skuham.«

Hotel je pridobiti na času in se pripraviti na udarec, ki je na lepem zadel njegovo ženo. Ni počakal okrepčilne pijače, ni zmogel negotovosti. Počasi je odšel po lesenih stopnicah v spalnico. Ob oknu je zagledal negibno postavo, zavito v črn šal. Slišala ga je, a se ni ozrla. Segel je po telegramu na mizi:

»Jurče se je smrtno ponesrečil. Minka in Polonca.«

Zastrmel se je v ženo, ki je še vedno gledala v bele vrhove. Čutil je, da ne bo pričakal besede. Molče se je obrnil in zapustil sobo. Ko je bil na stopnicah, je zaslišal ženino bolečino... in začutil svojo.

VLADIMIR KOS, Tokio

Čaj, ki ga pijemo na ladjah proč od doma

Naš čaj je grenkó neprosojno rumen:
od sonca v ubogem naročju zemljé
otokov,
z morij odhájanjem, z morij grenkljato soljó.

Naš čaj je močnejši od zlogov dežjá
na kafrovcev usta, na palmino dlan
(po starem).
Žile nam veže v nakrovne vrvi za vihar.

V srebljaj za srebljanjem grmički se pno
pod čajevih nabiravk méhko rokó
na bregih.
Onstran, v zatišju, res važni dogodki živé.

Naš čaj je močnejši od zlogov dežjá,
ko s knjige nebeške prevede smehljaj
v osamo.
Vse, kar je z ognja, se sveti v mračnini morjá.

Ob začetku šolskega leta

Ob pričetku šolskega leta je navadno polno dobrih sklepov pri učencih in tudi pri starših, potem pa tako rado vse splashni. Začetno navdušenje izgine in zmanjka trdne volje; preveč je drugih stvari, ki učenca bolj zanimajo kot dolgočasno učenje. Prav zato je vzgoja trdne volje eno najtežjih vprašanj otrokovega oblikovanja.

Na splošno lahko rečemo, da se večina mladih ljudi ne vrača vesela v šolo. To velja posebno za manj nadarjene otroke in za vse tiste, ki nimajo posebnega veselja do učenja. Jasno je, da ima narava svoje zahteve in da ne moremo pričakovati, da bi mladi ljudje kar čez noč pozabili na vse tisto, kar so lepega doživeli med počitnicami. Toda treba je pričeti, kajti prav od začetnega dela je odvisen končni uspeh. Izkušnje pa so pokazale, da precejšen del šolske mladine rad zanemarija prav prvo obdobje šolskega leta, kar se marsikdaj bridko maščuje. Pred dnevi mi je neka mati takole potožila: »Imam sina, ki je komaj, komaj izdelal drugi razred srednje šole. Zato sem ga že med počitnicami prosila, naj ponavlja vsaj tiste predmete, v katerih je bil med letom slab. Pa me je ostro zavrnil, češ, pusti šolo pri miru, ne morem več slišati o njej. Zadnje dneve pred pričetkom pouka je bil pa tako živčen, nervozen in razdražljiv, da ga nisem mogla več prenašati, zato sem ga poslala za nekaj dni k sestri na deželo. Že sedaj se bojim, kaj bo med šolskim letom, kako ga bom priganjala k učenju, kakšen bo njegov uspeh.« Take in podobne težave imajo prenekateri naši starši s svojimi otroki, posebno s tistimi, ki v šoli slabo uspevajo. Nekateri otroci imajo pred šolo nek ukoreninjen strah. V duhu vidijo namreč vse tiste neuspehe, ki jih bodo doživeli med šolskim letom; nimajo zaupanja vase, v svoje zmožnosti in tudi nimajo volje, da bi se resno oprijeli šolskega dela. Taki otroci potrebujejo posebne nege, posebne ravnanja, ljubeče roke, ki jim vzpodbujajo voljo in neti ljubezen do dela. Zakaj pravim posebne nege? Prav zato, ker nekateri starši s svojim vsiljivim, duhomornim in pogosto nepremišljenim pregananjem k učenju več škodujejo kot koristijo. To smo jasno videli ob primeru, ki sem ga pravkar omenil. Če je mati vedela, da otroka vsaka beseda o šoli vznemirja, potem bi bolje naredila, ko bi se pogovarjala s fantom o stvareh, ki ga zanimajo. Treba bi bilo najti v sinovi duševnosti tisto ranljivo točko, ki je najbolj dovzetna za ljubeče materine besede. Zato se je treba v otroka

vživet, in kdo drugi kot starši ima za to največ prilike. Predvsem potrebuje otrok miru in toplino doma, kajti vsako vznemirjenje v družini neposredno vpliva tudi na otrokov šolski napredek.

Kako naj se otrok uči

Pa boste dejali: »To so lepi in vzpodbudni nasveti, ki so pa težko izvedljivi. Kako naj pripravimo otroka, ki ima odpor do šole in do učenja, da bo vzljubil šolsko delo?« Predvsem je treba z zanimanjem slediti že otrokovemu začetnemu učenju in mu pomagati s pametnimi nasveti, ne pa samo s tistimi vsiljivimi besedami: »Uči se, uči se...« Ne povejo mu pa, kako naj se uči. Žal, da prav pri tem dostikrat odpove vsa naša vzgojiteljska spretnost. In zakaj? Ker imamo nemalokrat prav čudne pojme o otrokovem učenju. Prepričani smo, da je učenje opravilo, za katero so ustrezne zmožnosti vsakemu otroku že po naravi dane. Zlepa nam namreč ne šine v glavo temeljno spoznanje, da se je treba tudi umetnosti ali tehnike učenja naučiti, če naj bo učenje res uspešno in ekonomično. In spet boste v zadregi, češ, kako naj naučimo otroka, kako naj se uči, če pa sami ne znamo. To lahko opravijo le izobraženi starši, ne pa mi, ki nimamo šol. To drži, vendar ne povsem. V tem pa lahko priskoči staršem na pomoč šola. Posvetujejo naj se z učitelji in profesorji, kako pomagati otroku v tem ali onem predmetu, kako ga navajati k učenju, kaj mu pri učenju dela največje težave, kaj bi bilo treba premostiti, da se bo mlademu človeku »odprlo«, kakor pravimo. Saj so danes precejšnji stiki med šolo in domom in ni več tistega zidu, ki je nekoč ločeval ta dva odločujoča vzgojna činitelja. In če otrok danes ne napreduje v šoli, ni nikjer rečeno, da ne bo jutri. Saj nad mladim človekom ne smemo nikdar obupati. Nekaterim mladim ljudem v šoli kljub vsej veliki dobri volji in pomoči z vseh strani ne gre in ne gre. Drugim pa gre kar dobro, četudi porabijo za učenje dosti manj truda in časa kot drugi. Čudno, kar naenkrat se mu »odpre«, kakor pravimo. Ali: na nižji srednji šoli je morda dijak komaj izhajal; na višji srednji ali strokovni šoli je pa postal celo dober ali odličen dijak. Kje so vzroki za take pojave? Ali je morda večji uspeh odvisen od dijakove večje razumnosti, inteligence ali zaradi boljšega spomina itd.? Vse to je potrebno, vendar je glavni vzrok njegovega

napredka naslednji: dijaku se je »odprlo« predvsem zato, ker je odkril skrivnost uspešnega učenja, ker se je naučil učiti se. Če bi se naši učenci znali učiti, potem bi bili uspehi po šolah povsem drugačni kot so danes. To pa je naloga staršev in šole, torej obeh. Le skupno delo more roditi uspeh.

In kaj smo naredili mi doslej? Skoraj ničesar. Če otroku ne gre v šoli, ga naganjajo s tistim starokopitnim: uči se, uči se... ali pa z vpitjem, grožnjami in telesno kaznijo. Sola ga pa kaznuje s slabimi redi.

Zahteva šole

Sola zahteva in tudi mora zahtevati znanje, ki pa je v resnici drugotnega pomena. Saj učenec prej ali slej marsikaj pozabi ter se pozneje sprašuje, čemu ves trud, ki ga je vlagal v učenje matematike, zemljepisa, zgodovine, latinščine itd., če bo vse to znanje prej ali slej spuhnelo. To drži, toda zavedati se mora, da je glavni namen učenja različnih predmetov v šoli ta, da se nauči v šoli z razumom delati, da se ob delu in posredovanju oblikuje v duhu splošnega vzgojnega smotra in da se usposobi za nadaljnjo samovzgojo in izobraževanje. Če torej starši šolo tako pojmujejo, lahko svojemu otroku uspešno pomagajo pri učenju.

Vsepopšod iščemo vzroke neuspehov pri naši mladini: v lenobi, v nesposobnosti učiteljev, v prenatrpanosti šolskih programov, v nenadarnosti mladine, kar vse tudi drži. Prav gotovo ima vsaka izmed teh pomanjkljivosti določen vpliv na šolski uspeh ali neuspeh.

Red pri učenju

Ne pomislimo na zunanje dejavnike, ki zelo močno vplivajo na človekovo delovno uspešnost na katerem koli področju delovanja. Kar opazujete našo šolsko mladino, v kakem okolju študira in kako si razporeja čas. Odkrili boste veliko nereda in veliko nesmotrnosti pri dijakovem domačem delu. Knjige in zvezki navadno niso na določenem mestu, danes tukaj, jutri tam. Marsikdo nima za to posebne police, posebnega kota v sobi ali če hočete v kuhinji, da ve, kje je ta ali ona knjiga ali zvezek. Prav tako je tudi z učenjem: nobenega določenega urnika, kakor pač nanese. Morda je za dijaka najprvo razvedrilo, potem pa, če kaj časa ostane, ga uporabi za kako nesmotrno učenje. In prav zaradi takega nereda je v šoli polno slabih redov. Navajanje na red, čeprav navidezno nekaj zgolj zunanjega, je najboljšo sredstvo za vzgojo čuta odgovornosti; torej za vzgojo notranjega človeka, za doseg etičnih ciljev. Ko mlad človek spozna, da z neredom škoduje sebi in drugim, se vzbudi v njem čut za odgovornost, ki se potem ob samovzgoji vedno bolj razvija ter pride lahko do precejšnje popolnosti. Prav zato je treba otroke že pred vstopom v šolo navajati na red, še prav posebno pa tedaj, ko prvič prestopijo šolski prag.

Študijski prostor

Drugi najpomembnejši zunanji dejavnik je gotovo prostor, v katerem se mlad človek uči. Ne morem dovolj poudariti, kako zelo vpliva prostor na uspeh otrokovega učenja. Saj še odrasli najraje delamo na stalnem mestu ob določenih pogojih. Kaj šele otroci! Tak prostor je lahko skromen v sobi ali v kuhinji, le da je res otrokov. Naj si ga uredi po svoje, da bo izraz njegovega duha in njegovih čustev. Kakor hitro se mora otrok učiti vsak dan v drugem kotu, v drugem prostoru in v drugem okolju, mu vse, kar je le nekoliko novega okrog njega, razbija zbranost in jo priteza nase. In še to: če hočete, da bo otrok pri domačem šolskem delu zbran, da se bo koncentriral na učenje, potem ga pri delu ne motite. To velja posebno za poznojesenske in zimske mesece, ko se ponavadi vsi stiskajo v enem prostoru. Če mora tako biti, potem morajo biti odrasli obzirni do otrokovega dela. Seveda je potrebno, da oče in mati tudi nadzirata svojega otroka, če res dela.

Vzgoja volje

Prej sem dejal, da je vzgoja trdne volje eno najtežjih vprašanj otrokove vzgoje. In res je tako. Saj pravi Bulwer: Svet vodijo ljudje, ki imajo odločno voljo. Kakor ne moremo preprečiti soncu, da ne bi svetilo, tako ne moremo preprečiti človeku z odločno voljo, da ne bi uspel. Če pa hočemo imeti vzgojiteljski vpliv na otrokovo voljo do učenja, moramo najprej odkriti vzročnost in pomembne duševne silnice, ki jim pravimo volja. Prožilci otrokove volje oziroma njegove motivacije pa so predvsem čustva. Ta so motor otrokove volje. Čustva zatorej lahko primerjamo z vodo, ki vrtili mlinška kolesa, saj je tudi otrokova volja brez gonilne moči čustev kot mlin brez vode. To pomeni: če hočemo sprožiti otrokovo voljo, mu moramo pred duha postaviti nekaj prijetnega in zanj vrednega, da mu bo sprožilo voljo do učenja. Kako to storimo? Tako, da postavimo pred otroka prijeten cilj, smoter učenja. Ko otrok dozori, si sam izbira in postavlja pobude; dokler pa tega sam ne zmore, mu jih moramo postavljati mi kot družinski ali šolski oblikovalci. Naš cilj je torej, vzgojiti mladino z močno in trdno voljo. Pot do tega pa je pogosto dolgotrajna in trda, kajti v življenju je toliko zapeljivosti, da človeka kar podzavestno zapeljejo na stranpota. Prav zato je naloga nas vzgojiteljev, da se poglobimo in spoznamo duševnosti posameznega otroka, kajti le tako bomo spoznali vso gonsko energijo njegove duševnosti in jo pravilno usmerili in poduhovili. Mlad človek se mora naučiti premagati samega sebe, svoje strasti in razvade in odpraviti vsa nagnjenja, ki jih spozna za napačna in škodljiva. To načelo velja tudi danes in ne bo nikoli zastarelo, čeprav se bo marsikaj spremenilo.

Pojdimo torej pogumno na delo in ne strašimo se nikakih žrtev za uspeh in procvit naše mladine v tekočem letu.

NAŠI DOMOVI NISO SAMO ZIDOVI

Govor na proslavi 12. obletnice Slov. doma v San Martinu

Ljudje odhajamo, ustanove ostajajo. Ako so graditelji in ustanovitelji veliki in plemeniti, traja veličina ustanov in znova zajema iz duha ustanoviteljev.

Naši domovi niso samo zidovi in strehe, temveč ustanove in dokler smo ustanovitelji živi, jih moramo napajati z duhom, da bo po našem odhodu ostal kot gonilna sila nadaljevanja ustanov. Tega duha pa ne morejo vsrkati stene, temveč ljudje; tisti, ki naj drže sklenjeno življenjsko verigo slovenstva po našem odhodu — mladi rod.

Mladi rod je sestavni del slovenskih domov

Mladi rod je del ustanove slovenskih domov od vsega njihovega začetka, tudi če še ni bil rojen v tistem času. Pri ustanavljanju vseh slovenskih domov je bila najbolj nežno pestovana misel, da bo dom za mlade rodove. Ustanovitelje je objemala bodočnost, ne toliko sedanjost; nemogoče pa je zidati v naročju prihodnosti, ne da bi v istem trenutku premišljali o mladini. Zato trdim, da je mladi rod sestavni del ustanove slovenskih domov.

Zato je tako samo po sebi razumljivo, da je osnovna šola vraščena v ustanovi doma. Čeprav se je to dogajalo po sili razmer, je vendar to eno najbolj naravnih poti, kako otroku prikazati in posredovati življenje skupnosti, v kateri bo rasel, obenem pa mu je dano čutiti, da je šola del skupnosti in da je delo in skrb skupnosti za šolo nekaj povsem umevnega.

Ali to sožitje more nositi v sebi tudi nevarnost za mlada srca. Mladi rod je v tesnem stiku s starejšimi in opazuje ravnanje, obnašanje in življenje odraslih tudi takrat, ko ga ne more še razumeti; ko še ni zmožen razlikovati med dobrim in slabim zgledom. Nočem tu govoriti o izrazitih slabih zgledih, katere tudi mladina umeva kot take. Gre za drugo vrsto vplivov, ki jih življenje doma more vsebovati.

Potrebne vrline

Ker so pa napake le pomanjkanje čednosti, naj se dotaknem rajši nekaterih vrlin, ki naj bi jih skupnost domov gojila: strpnost do sorojaka, veselo sodelovanje pri skupnih zadevah in trdnost v narodnem prepričanju.

1. Slovenci smo ljudje kot drugi, zato nosimo na sebi pečat izvirnega greha, slabosti in napake. V javnem življenju, katerega del je življenje v naših domovih, pride osebna napaka v javnost. Nobena skupnost ne obstaja brez tega trna v peti, zato je nesmiselno pričakovati, da bi slovenska bila popolna. Sprijazniti se s to resnico pa je trdo za posameznika, še teže pa vskladiti življenje in nastop ljudi, ki so

delujejo v javnih zadevah. Krepost strpnosti nam narekuje pravilno ravnanje, kadar zadenemo ob človeške slabosti. Domovi — zidovi bodo utrjeni v cementu, domovi — ustanove pa bodo obstali, ako bo vrlina strpnosti iskana.

2. Delo v javnosti ima svoje trpke ure, ki marsikoga potegnejo v vrtinec užaljenosti, zamere, razžaljenosti in dokončnega odklona. Zato govorimo o borbi. Toda plodovitejša kot borba je veselje. Veselo sodelovanje, radostna pripravljenost, navdušeno izkazovanje pripadnosti domu bo rodilo uspehe, bolj kot naglašanje borbe in trpljenja bo zagrabilo nas same, bolj kot nas pa našo mladino in verjemite mi: samo z veseljem in navdušenjem jo bomo pridobili; vsa druga zdravila so začasna.

3. Vera v svoj narod in trdno prepričanje pripadnosti mora izžarevati iz javnih delavcev in obiskovalcev doma. Smo otok v morju, ali mladini je treba kazati, da ima ta otok skalnate temelje globoko v morskem dnu in da ga morje ne more odnesti.

Ne v smeri vetra!

Večina sveta trobi v smeri vetra. Mi pa moramo dokazovati z življenjem, da je za krščanstvo in slovenstvo treba trpeti s prepričanjem in veseljem; da se je vsak dan treba upirati tokovom in sirenskim geslom, ki vabijo v takozvano moderno življenje, ki je bilo moderno v slabosti že v rimskih in drugih časih, kajti človeška revščina se je vedno oblačila v moderna oblačila. Ko bi hoteli biti na tak način moderni, bi ostali doma, ker se ne bi bili odločili za Resnico in Pravšnost narodnega in verskega zadržanja. Danes se zdi, da hitimo v enako dobo kot smo jo doživljali točno pred 30. leti, zato je naša trdnost znova sodobna. Trdnost, ki se preliva v nalogo: oznanjevati v lastnem in skupnem domu, kaj je zločin, kaj je malikovanje zločina; kaj je krščansko, kaj ni krščansko; kdo je prijatelj, kdo je sovražnik človeštva in svobode. Z zgledom take trdnosti bomo z domovi gradili tudi svetilnike, ki naj mlademu rodu pomagajo previhariti nevarne razburkane vode.

Če se danes posebej spominjamo dela in delavcev vašega doma in jim čestitamo k pripravljenosti do žrtvovanja k navdušenju za slovenstvo in videvanju bodočnosti, pa iz solidarnosti in iz zavesti celote, pozdravljamo ob tej naši radostni uri tudi vse druge slovenske domove in ustanove, ki v enakem mišljenju in zavzetosti gradijo slovenske trdnjave, sebi v radost in ponos, drugim domovom pa v pomoč in oporo. Njihov zgled je plodonosen za nas, naš zgled pa njim bodrilen.

IVAN PETERLIN

LEV IVANOVič JAŠIN

portret športnika

Če greš po široki cesti, ki pelje od letališča Vnu-kovo v Moskvo, boš prav gotovo zagledal med visokimi brezami velik nogometni stadion, kjer nastopa enajsterica Dinama. In kakor nekoč, pa čeprav se je že pred časom poslovil od aktivnega športnega udejstvovanja, še danes stopa na to igrišče športnik — silak Lev Ivanovič Jašin, eden najlegendarnejših nogometnih vratarjev vseh časov. Še danes se ne more odpovedati vsakodnevnemu treningu: stoji v vratih in lovi ostre strele, kot je to delal nekoč, ko se je zdelo, da čuva nekaj svetega. Ko smo še nekaj let od tega govorili o sovjetski nogometni reprezentanci, smo govorili v glavnem o njem, o velikem Jašinu.

Pravzaprav se je ta veliki atlet povzpел na vrh svetovne pozornosti že leta 1953, ko je ekipa Dinama, za katero je nastopal, osvojila državni naslov. Istega leta je prvič oblekel državni dres, katerega je potem oblekel še sedemdesetkrat. In tistega leta je pravzaprav začel »resno« misliti na nogomet, kot je to sam povedal. Da bi dosegel svoj cilj, to je biti res dober vratar, se je Jašin moral odpovedati marsičemu. Veliko je treniral; ko so njegovi klubski tovariši prenehali s treningom, je sam še ostajal za kako uro ali dve na igrišču; kot maček je skakal, bolje rečeno letel, od ene vratnice do druge, prestreljal žogo in jo spet metal na igrišče. Dva klubska tovariša sta streljala v vrata z vseh pozicij: sedaj v desni kot in nato v levi. Toda ko je strelec brnil žogo, se je že pričel Jašinov akrobatski in plastični skok.

Takole pravi o sebi Jašin: »Trdijo, da sem znal nasprotnika hipnotizirati in da mi zaradi tega napadalcu niso in niso mogli do živega. Toda to je zgolj rezultat domišljije; žal ne znam hipnotizirati, in eksperimenti, ki so jih strokovnjaki delali na meni, so dali v tem smislu negativen odgovor. Mislim, da so prav moja izredna priprava, odlični refleksi in smisel za pozicijo, spravljali v težave vse moje nasprotnike. Navsezadnje je najboljši dokaz za to enajstmetrovka. Recite na primer Eusebiu ali pa Mazzoli, naj streljata proti meni enajstmetrovko in videli boste, da sem pač navaden vratar kot vsi drugi, brez nadnaravnih moči. Skrivnost je le v tem, da se premakneš takoj, brez oklevanja, ali pa še pred strelom. Druga skrivnost vsakega uspeha pa je telesna avtodisciplina».

In kar se discipline tiče, je Jašin kot športnik, pravi vzor: leta in leta vstaja ob isti zgodnji uri, vztraja pri skromnem jedilnem listu, ne pije, ne kadi, in je zvečer ob enajstih zopet v postelji.

»Morda so se časi spremenili«, pravi Jašin, »in

bi bila taka disciplina le pretrda za današnjega mladega človeka. Toda nekoč je bilo ie drugače. Ko sem bil jaz mlad, nismo imeli toliko zabav na razpolago; poleg tega sem se še zelo mlad poročil in sem zato imel že tako veliko dela z otroki in z družino sploh. Tega reda pa bi se držal, tudi če bi namesto nogometnega poklica izbral kakega drugega, pa nbi bi bil to tovarniški delavec, ravnatelj ali pa novinar. Moram reči, da se nogometnemu užitku ne morem več odpovedati. In še danes, ko pomislim na turneje, na tako zvane »važne« tekme, me v hipu zajame notranji nemir, in morda prav zaradi tega še danes skušam biti vedno v formi, v dobri fizični kondiciji».

Kot prvi vesoljec Gagarin, je bil tudi Jašin idol sovjetskih množic. Vendar je »črni pajek« bil in ostal skromen. Nikoli se ni imel za zvezdnika; vedel je, da je nogometna kariera kratka, in vedel je tudi, da bo prej ali slej moral zapustiti športne arene. »Nikoli ne veš, če te to, pa čeprav zaradi nerodnega incidenta med igro, ne doleti že jutri«, so bile Jašinove besede. Še danes se spominja tovrstne nesreče, ki ga je doletela v Noginsku, kjer se je vrgel nerodno pred nasprotnega napadalca, da bi prestregel žogo in dobil hud udarec v glavo. Z veliko športno lojalnostjo pravi: »Prepričan sem, da me tisti napadalec ni nalašč zadel v glavo. Toda močan udarec v glavo je vedno nekaj hudega. Vztrajal sem v vratih do konca tekme, toda ob zaključnem žvižgu se mi je stemnilo in padel sem v nezavest.« Prepeljali so ga v bolnico, kjer se je moral zdraviti kak mesec. Ko so ga vprašali, če se je zaradi tega incidenta potem bal skočiti pred nasprotnikovega napadalca, je mirno odgovoril: »Ne. Tudi zidar, mehanik, električar, prej ali slej naleti na kako poškodbo. Mar morda zaradi tega prenehajo z delom?«

Kliub vsemu pa Lev Jašin ni nikoli pozabil dejstva, da bo moral nekoč prenehati z nogometom. Zato je študiral in diplomiral na moskovski Visoki šoli za telesno kulturo ter postal profesor telesne vzgoje. Danes se lahko posveča mlajšim silam. Pravi: »Trebaje misliti na bodočnost. Všeč mi je šport, veriamem vanj kot vzgojno sredstvo vsakega državljanca.« Toda že njegov obraz izgublja profesorski videz, spremeni se v pravi izraz otroka in nadaljuje: »Toda biti v vratih! Napadalcu silijo v kazenski prostor, množica zadržuje dih. Čutiš, da ga zadržuje... na stadionu vlada praznina in v tej neizmerni praznini si sam, z upognjenimi rokami, z očmi, ki niti za trenutek ne izpuste divje plesočje žoge... Ah, kakšna škoda je prenehati z igranjem.«

Okno v svet

Pred nedavnim so odprli novo letališko zgradbo ljubljanskega letališča na Brniku, ki je po koristni površini (5400 kvadratnih metrov) skoraj štirikrat večja kot je bila stara, ki je imela samo 1400 kvadratnih metrov. Odslej bo letališče sprejelo nad 2000 potnikov na uro, kljub temu pa bo tudi nova zgradba čez štiri ali pet let, ko načrtovalci pričakujejo letni promet milijon potnikov, verjetno že premajhna.

Pristaniška zgradba, ki sodi med največje in najsodobnejše opremljene v Jugoslaviji, ima tri etaže, v katerih imajo svoje prostore predstavništva, potovalni uradi, restavracija in center za vodenje letal, na razgledni ploščadi pa je prostora za 400 ljudi. Poleg izredno prijetne in praktične arhitektonske zasnove stavbe je treba omeniti zlasti transportni trak za prtljago, ki zmore do sto kosov prtljage v petih minutah, kar pomeni borih deset minut dela ob polnem potniškem letalu DC 9. Prav tako pa napravijo na obiskovalca globok vtis tudi elektronske tehtnice ter zlasti kontrolne in signalne naprave.

Na letališču Brnik pa s tem dela še niso končana. Še letos bodo razširili tudi ploščad za letala, tako da bo na njej prostora za deset letal DC hkrati (doslej 5 takih letal), kar bo veljalo 6,5 milijona din, medtem ko je investicija za pristaniško zgradbo znašala 50 milijonov. Prav tako bodo letos začeli podaljševati tudi vzletno oziroma pristajalno stezo (investicija 12 milijonov din), in sicer od sedanjih 3000 na 3400 metrov, tako da bodo z nje lahko poletela največja, polno obremenjena letala.

Na Koroškem

Na Koroškem se je narodnostno stanje zaostri, potem, ko so ljudje, ki nočejo ničesar slišati o mirnem sožitju med Slovenci in Avstrijci v Avstriji, razstrelili spomenik na Robežu pri Apačah. Jugoslovanske in slovenske oblasti so ogorčeno protestirale proti takim dejanjem, najbolj ogorčeno pa obsojata taka dejanja obe osrednji organizaciji na Koroškem. Njihove predstavnike so sprejeli tudi različni organi jugoslovanske in slovenske vlade.

Še ni dolgo, kar je bil bombni atentat na sedež Zveze slovenskih prosvetnih organizacij v Celovcu, kjer je tudi uredništvo Slovenskega vestnika. Za to dejanje je poslala tudi Slov. skupnost iz Trsta svoj protest in solidarnost Zvezi. Razen teza se ponavljajo vedno bolj napadi na posameznike po koroških vaseh. Spričo vsega tega tudi naša revija izraža vso solidarnost s koroškimi slovenskimi organizacijami.

Aleksander Solženicin

dopisniku pariškega

LE MONDE 28.8.1973

Če vam oznanijo mojo smrt, ali pa če me smrt zateče nenada, brez pojasnil, vedite, da so me pospravili s privoljenjem policije, morda celo njeni agentje.

To, kar bi radi z davljenjem zdanje svobodne misli v Sovjetski zvezi, je na las podobno nekakšnemu pokitajščenju, hočem reči, uresničenju kitajskega vzora, četudi je bil ta vzor pri nas svoje korenine pognal že v tridesetih letih. Vse to je šlo že skoraj v pozabo. A v zadnjem času so premnogi na Zahodu nenadoma čuli govoriti o pozabljenih Mihajlu Bulgakovu, o Platonovu, o Fjorenskiju.

Kot na Kitajskem je tudi v Sovjetski zvezi na tisoče in tisoče razumnikov, ki zavračajo sedanjí režim. A na žalost bo svet za množico teh skritih pisateljev in filozofov zvedel prav verjetno šele čez petdeset, sto let...

Kitajski vzor, pravim, mika danes naše oblastnike. A do dna preverjen vam zatrdim, da je povratek v takšen režim v Sovjetski zvezi danes že nemogoč. Dve spoznanji me prepričujeta o tem. Prvo je uvidnost o prisotnosti neudušljivega mednarodnega obveščanja. Vdor drugačne misli in vnema za drugačne ideale, ko nam jih ukazujejo; zavest, da so na svetu ljudje, ki drugače ravnaajo, ki protestirajo. Zavedajte se, da Vzhod ni ne gluha, ne nebržen za proteste zahodne družbe; več: na smrt se jih boji!

Drugo spoznanje, ki me navdaja z vero, da je pri nas kitajski vzor že učakal smrt, je neomajna pogumnost nekaterih pomembnih osebnosti med nami. Naj je že general Grigorjenko, ki že četrto leto sedi v norišnici, naj že Vladimir Bukovskij, ki so mu mladost ubili po zavodih za duševno bolne.

Takšna ali drugačna moja smrt pa ne bo v srečo tem, ki bi mi radi zlomili pero. Kajti brž po moji smrti, mojem izginotju, moji znovni ječi, bo zaživela tudi moja oporoka. Z njo pa se začne vredna objava mojih najboljših napisanih stvari, ki jih svet sploh še ne pozna.

MLADINSKI SEMINAR ALPE-JADRAN V GRADEŽU

R

razmišljanja mladih

Konec avgusta se je v Gradežu vršil 2. seminar Alpe-Jadran, ki ga je letos organizirala dežela Furlanija-Juljska Benečija. To je mladinsko srečanje, na katerem se snidejo delegacije iz Slovenije, Koroške in naše dežele z namenom, da bi se mladi spoznali, preučili možnosti za čim plodnejše sodelovanje, zlasti med različnimi organizacijami in da bi dejansko programirali stike.

To naj bi naravno pripomoglo k bližanju med tremi narodi, ki si v zgodovini niso bili preveč naklonjeni. Ta novi prijateljski odnos pa naj bi vzklik prav iz prizadevanja mladih, saj so za take stike najbolj poklicani.

Mladi delegati so zastopali zlasti mladinske organizacije, zato so lahko na seminarju navezali stike s sličnimi organizacijami drugih dežel.

Program, ki ga je pripravila naša dežela, je bil zelo počitniški, saj je vseboval le malo časa za pogovore in razprave. Zato so sami udeleženci sklenili, naj bo seminar bolj delaven, ker le tako bo res koristil. Čas, ki je bil sicer namenjen kopianju, so torej posvetili debati.

Za nas je bil seminar pozitiven, ker so med 15. delegati naše dežele trije bili zastopniki slovenskih organizacij, še en Slovenec pa je zastopal italijanske organizacije. Prav ti Slovenci so že prvi dan predlagali, naj bi posvetili en popoldan vprašanju manjšin.

Predlog sta podprli slovenska in italijanska delegacija, avstrijska pa se je izgovarjala, da na tak predmet ni pripravljena. Vseeno pa so v sredo popoldan priredili okroglo mizo, na kateri so govorili predstavniki italijanske manjšine v Sloveniji, predstavnik slovenske manjšine na Koroškem in trije predstavniki zamejskih Slovencev.

Italijanska in slovenska delegacija sta soglašali, da je manjšinski problem pereč in da je na takem seminarju nujno opozoriti nanj. Res klavrno se je izkazala avstrijska delegacija, ki je s svojimi ugovori vzbudila splošno ogorčenje.

Vse pa so prizadele besede mladega slovenskega Korošca, ki je pogumno povedal resnico o razmerah na Koroškem v slovenščini in nemščini (seveda med posmihanjem Avstrijcev). Nekateri nemški Korošci so res bili temna točka tega seminarja, ki je v ostalem po-

tekal v iskrenem prijateljskem vzdušju. Zdelo se je, da so nekateri prišli v Gradež le na morje in počitnice in da jih je bolj malo zanimalo kakršnokoli mednarodno sodelovanje.

Na sporedu so bila tudi tri predavanja: »Odnos mladine do etničnih skupnosti v Furlaniji-Juljski krajini (FJK)«, kjer je predavateljica Boileau podala rezultate neke raziskave med mladino, ki je pokazala, da je v naši deželi še precej živa narodna nestrpnost, zlasti v Trstu, medtem ko v Gorici skoraj ni opazna.

Dr. Raffaelli je govoril o temi: »Vloga mladine v mednarodnih odnosih« in ugotovil, da mladina žal nima velikega vpliva, kajti oblast imajo v rokah starejši, ki večkrat nimajo poslušnosti za probleme mladine. Nad vsemi pa je oblast zlata, od katerega je odvisno vse gospodarstvo države; vsak premik v teh krogih pa bi pomenil silne pretrese, ki se jih vsi, zlasti pa starejši, zelo bojijo.

O politični usmerjenosti v FJK je predaval dr. Scaglia, ki je ugotovil, da se mladina protivi sedanji politični ureditvi, da oporeka in prireja protestne manifestacije, da pa v večini primerov ne zna predlagati nove alternative do sedanji ureditvi, temveč išče rešitve v tradicionalnih metodah.

Ob vseh predavanjih so bile tudi bolj ali manj živahne diskusije, ki so pokazale, da se mladi zelo zanimajo za take probleme in da iščejo možnosti, kako čim bolj vplivati na vladne kroge.

Tehnično in organizacijsko je bilo zlasti pomanjkljivo, da niso poskrbeli za istočasno prevajanje, s čimer bi prihranili mnogo časa.

Treba je priznati, da so take pobude, kot je bil ta seminar, res hvalevredne in potrebne na tem viharnem delu Evrope. Pomanjkljivo pa je to, da ostanejo vsi stiki le ob medsebojnem spoznanju na lepo osebno izkušnjo, ne postavi pa resničnih temeljev za medsebojno sodelovanje.

M. Š

Predvsem »Kleine Zeitung« in »Volkszeitung« sta o tem srečanju že svojevrstno poročala, napadala koroškega Slovenca Frana Krajnika med udeleženci seminarja, zavestno pa sta zamolčala važen moment, da sta delegaciji iz Slovenije in italijanska delegacija solidalizirali s koroškimi Slovenci v boju za njihove pravice.

Vloga kluba v našem zamejskem življenju

Razmišljanje o našem življenju in delu, kakor tudi o življenju in delovanju Slovenskega kulturnega kluba in naše skupnosti v zamejstvu, je bilo vsebina študijskega seminarja članov SKK, ki so se v prvih dneh septembra zbrali v Dragi.

Med udeleženci je vladalo pravo prijateljsko vzdušje, ki je omogočilo iskren razgovor, plodno iskanje notranje poglobitve in določitev smernic za bodoče delovanje kluba. Zjutraj je bilo na sporedu predavanje povabljenega predavatelja, nato smo se razdelili v skupinice in v njih razpravljali o vsebini predavanja. V manjših skupinah je bilo možno slišati mnenja vseh udeležencev. Po skupnem kosilu in krajšem razvedrilu smo prebrali zapisnike, ki so jih pripravili predstavniki posameznih skupin. Sledil je koreferat člana kluba, ki je opozoril na probleme, s katerimi se soočamo pri delovanju našega kluba v zvezi z obravnavano snovjo. Po koreferatu se je razvila skupna razprava ob prisotnosti predavatelja. Ob koncu smo skušali potegniti zaključke, ki smo jih tudi pismeno izrazili. Po večerji je ob stavbi zagorel kres, ob katerem smo se razvedrili s petjem in šaljivimi prizorčki.

Vprašanja, ki smo si jih letos zastavili, so bila sledeča: verska poglobitev, naše narodnostno poslanstvo in socialno politična osveščenost. Vsi ti problemi nas zadevajo kot posameznike in kot skupino.

NAŠE KRŠČANSKO SPOROČILO

»Naše krščansko življenje — sporočilo in predlog o novem človeku,« je bila tematika, ki jo je razvil deskelski župnik **Vinko Kobal**. Po kratki kritiki nekaterih zgrešenih načinov verovanja je predavatelj poudaril potrebo po občestvenem doživljanju krščanstva. Vera zahteva totalno angažiranost človeka. Kristus nam daje možnost izgraditve samega sebe. Vsi smo oseb-

Pogled na delovno skupino Slovenskega kulturnega

no poklicani, da se vključimo v božji projekt novega sveta in novega človeka v njem. Ko se odzovemo temu klicu, dobi naša osebnost novo vrednost in veljavo. Včasih je sredi težav potrebno le, da se svoje poklicanosti spomnimo. Pravo sprobrnjenje lahko dosežemo s tem, da se neposredno angažiramo v določeni skupnosti. Vsakega človeka moramo sprejeti kot dar. Zgrabit moramo za vsako priložnost. Spoznavati je treba probleme in potrebe časa. Sprejeti moramo odgovornost svojega poslanstva. Za pravo krščansko občestvo je potrebno skupno bogoslužje, razmišljanje in delovanje.

Koreferat, ki ga je imel predsednik SKK **Martin Breclj**, in razprava sta skušali navezati vsebino predavanja na stvarnost našega kluba. Iz razprave je izšlo jasno stališče, da bomo skušali v klubu ustvariti resnično prijateljsko vzdušje in usmerjati delovanje po krščanskih načelih. Krščanstvo pa seveda ni ideologija ali politika, temveč način življenja, ki se v vsem sklada z evangelijem in ki dopušča vsestransko odprtost. Za člane, ki bi se za to bolj zanimali, bomo ustanovili versko skupino, kjer bo možno duhovno in študijsko poglobljanje.

NAROD IN NARODNOST

Časnikar **Saša Martelanc** je podal svoje misli o narodu in narodnosti. Predavatelj je razčlenil razliko med pojmi, kot so: narod, narodnost,

ubna med predavanjem Tanje Rebulove o klubu.

nacija, država, ljudstvo, državnost itd. Pri tem se je naslanjal na definicije raznih zgodovinskih osebnosti, večkrat pa je ob tem podal osebno mnenje, dopolnila in pripombe. Mnogo je povedal iz osebnih izkušenj, tako da je bilo predavanje ob resnem študijskem pristopu obenem iskreno in pisano. V razpravi smo skupaj s predavateljem iskali tisti »nekaj«, ki daje narodu svojstveni značaj, »posebno barvo duše«. Razpravljali smo tudi o povezavi med gospodarskim razvojem in razvojem narodne zavesti. Klub bo še nadalje ostajal središče, ki bo omogočalo slovensko družabnost med dijaki v mestnem središču. Skušali bomo tudi z zunanjim delom sodelovati pri ohranjanju in vzbujanju narodne zavesti v zamejskem prostoru.

KAJ JE NAROD

Nekaj definicij o tem, kaj je narod. Poglejmo samo, kaj menijo o tem nekateri učeni moške iz tega in prejšnjega stoletja (Saša Martelanc v svojem predavanju):

J. E. KREK: »Vsak narod je naravna družba, kakor človeštvo, rodbina, država. V en narod ali k eni narodnosti štejejo potemtakem tiste rodbine in posameznike, ki imajo po skupnem izvoru in vzajemnem življenju enake telesne, zlasti pa duševne lastnosti in en jezik. Vse te lastnosti se imenujejo s skupnim imenom narod.«

HENRIK TUMA: »Narodnost je deloma rasni, v glavnem pa kulturni pojem. Brez narodnosti si ne moremo misliti nobene prvotne kulture.«

IVAN PRIJATELJ: »Glavni elementi narodnosti so: način mišljenja, verovanja, čustev, običajev, kulture samoodločbe. Vse to dobiva izraz in stalno posodo v jeziku.«

BRUNO MIGLIORINI: »Narodnost predpostavlja zavest o dolgotrajni skupni zgodovini in usodi ter o vzdrževanju tesnih in pristranskih odnosov med njenimi člani, ki se bodo prej ali slej povezali v politično enoto.«

FRIEDRICH RATZEL: »Narod je ljudstvo, ki je politično neodvisno ali pa lahko tako vsaj postane.«

ELAISE PASCAL: »Narod je duša, duševni princip. Prva je v preteklosti, drugi v sedanjosti. Duša predstavlja skupno posest dolge vrste spominov, duševni princip pa je sedanja želja po življenju v skupnosti ter volja po nadaljnjem vrednotenju dediščine, ki nam je bila izročena kot nekaj nedeljivega.«

STANKO BUNC: »Narod je zgodovinsko nastala stalna skupina ljudi, ki jih družijo skupnost jezika, ozemlja, gospodarske povezanosti in duševnega ustroja, ki se kaže v skupni kulturi in narodni zavesti.«

NICOLA ZINGARELLI: »Narod je del človeškega rodu, ki ga povezujejo skupni jezik, zgodovina, kultura, interesi in težnje.«

FRANCE VEBER (citirano po dr. Rajku Ložarju): »Narod je prvinska socialna edinica, ki po svoji socialni sili producira in goji racionalno-duhovno-socialno življenje, in to v skladu z njegovim instinktivnim, animaličnim življenjem. Ves duhovni in socialni razvoj je možen samo kot narodni razvoj. Pod duhovnimi in racionalnimi vrednotami naroda je treba razumeti vrednote, ki jih narod ustvarja s smotrnim, zavestnim, lahko bi rekli načrtnim duhovnim delom.

Te vrednote so istovetene z narodovim jezikom, z njegovo književnostjo, umetnostjo, glasbo, političnimi in socialnimi organizacijami, gospodarskimi ustanovami, vzgojnimi napravami in na najvišji stopnji razvoja, ako jo narod doseže, tudi z njegovo državno obliko.«

GIUSEPPE MAZZINI: »Narodnost je posebno nagnjenje, zadržanje, ki je dozorelo v tradiciji nekega ljudstva, da bolje kot katero drugo ljudstvo opravlja določeno nalogo pri skupnem delu vseh.«

J. E. RENAN: »Narod kot individuum je višek dolgega napora, žrtev in požrtvovalnosti. Imeti skupno slavo v preteklosti, skupno voljo v sedanjosti; v preteklosti skupno napraviti velike stvari in jih še hoteti napraviti, v tem je bistveni pogoj narodove biti.«

JOSIP VIDMAR: »Narodi so prvobitni naravni pojavi, ki se pojavljajo brez človeške volje in celo proti nji, po neznani zakonitosti, ki razodeva edinole tesno zvezo med narodnostjo in kulturo.«

Zaradi boljše preglednosti poskusimo vse te definicije zgotčiti v eno samo:

»Narod je proizvod narave, del človeštva, socialna enota z lastnim jezikom, duševnim ustrojem, običaji in čustvovanji, z zavestjo o skupni preteklosti in s hotenjem po nadaljnjem skupnem sožitju na strnjemem ozemlju z največjo možno samostojnostjo, po možnosti v lastni državi. Ta enota, katere člani so tudi zemljepisno razpršene skupnosti in posamezniki, ima svojsko kulturo, ki jo hoče izročiti v dediščino, opravljajoč pri tem tudi neko posebno, čeprav ne vsakomur opazno poslanstvo v svetovni družini narodov.«

MODERNI PREMIKI V SOCIALNEM VPRAŠANJU

Zadnji dan smo se seznanili z modernimi premiki v socialnem vprašanju. Predavanje o tem je napisal **dr. Matej Poštovan**. V sestavku, ki je bil zelo temeljit in široko osnovan, je dr. Poštovan orisal najvažnejša sodobna socialna vprašanja, kakor jih obravnava papeško apostolsko pismo Octogesima adveniens. V drugem delu predavanja je opisal premike v socialnem vprašanju v desetletju po objavi okrožnice Mir na zemlji. Socialno vprašanje dobiva v naših časih čisto nove razsežnosti in tudi stališče Cerkve se s časom razvija. Vsekakor je socialno vprašanje snov, ki bi jo moral vsak mlad katoličan poznati in po njej delovati.

Koreferat o političnih vprašanjih je imel **Marij Maver**. Predavatelj je poudaril dolžnost vseh, da se po potrebi tudi politično angažirajo. S pomočjo citatov iz revije Križ na gori je pokazal, kako mladina vedno išče neke ideale, po katerih skuša oblikovati sebe in družbo. Človek ni ustvarjen za samoto. Potrebuje družbe, predvsem na podlagi podobnega duhovnega in miselnega sveta. Človek pa želi tudi delovati in to zmore bolje v skupnosti. Vsako delovanje je nekje tudi politično. Politika sama na sebi ni nekaj slabega, ampak je taka, kakršno jo delajo ljudje. Predavatelj se je dotaknil še odnosa med politiko in kulturo ter vloge Slovenske skupnosti v zamejstvu.

Kratek koreferat je podal **Ivo Jevnikar**. V razpravi smo se zavedali važnosti vsestranskega osveščanja, zato bo moralo biti delovanje SKK usmerjeno k spoznavanju sodobnih vprašanj in k njihovi kritiki v luči idejnih temeljev kluba. Glede političnega nastopanja Slovencev smo soglašali z nujnostjo samostojnega slovenskega političnega nastopa za zavarovanje naših pravic in vsestransko rast naroda v zamejstvu, ki ne sme ostati le na »folklorni« ravni.

Skupina obravnava predavanje

Predavanje je središče zanimanja

V vsaki razpravi smo skušali začrtati program letošnjega delovanja. Poseben referat o življenju kluba pa je imela odbornica kluba **Tanja Rebula**. Podala je nekaj konkretnih predlogov, ki jih bomo skušali v letošnjem delovanju uresničiti.

Alma Ives

»...Če naj je politika skrb za popolnjevanje splošne blaginje, so k sodelovanju poklicani vsi ljudje. Vsled svoje široke naloge posega politika najgloblje v življenje posameznika in družbe. Pri stravljenju za svojim ciljem rabi velikih sil, njeni izvrševalci pa bistrega duha in odločne volje, ki ne sme kapitulirati niti pred hudomušno usodo. Popolnjevanje splošne blaginje pa ne obstaja le v zboljševanju gmotnega položaja, »nego tudi v popolnjevanju vse človeške osebnosti«, v zboljšanju poedinčeve narave, zlasti v odnosu do družbe. In zato vpliva politika tudi na človeško duhovno življenje. Delokrog »politike« in »kulture« se ne da vsak zase opredeliti, ne da bi medsebojno posegala eden v drugega, ne moremo torej postaviti med nju ploču...«

»...Gotovo je, da je potrebna vsakemu dijaku politična orientacija že z ozirom na to, da je volivec. A sama orientacija je za akademika premalo, vsak je dolžan tudi sodelovati. Pri razvoju, razširjenju in poglobitvi demokracije se je za inteligenco pojavila velika naloga: maso, ki odločuje, izobraževati npravno in umsko. Prava demokracija rešuje poleg političnih, gospodarskih in socialnih tudi kulturne probleme...«

»...V normalnih razmerah je najboljša dijakovo delovanje za stranko politični študij. Masaryk pravi, da obstoji politična izobrazba v analiziranju in spoznavanju zgodovinskih in družabnih tvornih sil, kar znači: opazovanje dogodkov doma in v tujini in njih kritična presoja...«

(Aleš Stanovnik na zborovanju slovenskega katoliškega dijaštva v Ljubljani julija 1925. — Križ na gori, I. letnik, št. 6-7)

Tabor goriške mladine v Žabnicah

Goriški študentje imamo vsako leto priložnost, da se ob koncu počitnic srečamo v Žabnicah. To je lepa prilika za pogovore z mlajšimi in starejšimi, pa še z raznimi osebnostmi, ki prihajajo predavat. Ob poslušanju njihovih predavanj, ob debatah in ob osebnih pogovorih z njimi prihaja na dan veliko zanimivih misli.

Letos sta bili taki osebnosti pater dr. Truhlar in dr. Klinec.

* * *

Pater Truhlar je prinesel s seboj vso tisto veliko razgledanost in širino, ki je značilna za veliki svet. Prišel je namreč iz Rima, kjer predava študentom in ga nič ne moti in nič ne zožuje, da bi ne razvijal svoje misli in svoje ideje.

* * *

Dr. Klinec je predaval o naših ustanovah na Goriškem. Med enim in drugim podatkom se zdaj pa zdaj ta veliki poznavalec goriške zgodovine prepusti čustvom in opeva preteklo slavo našega mesta, njegov delež v slovenski kulturi, njegove velike moče. In nam to prikazuje, kar je od vsega ostalo; v resnici prav malo in še vse, kar je, na ramah ljudi, ki so čez šestdeset let stari. In sledi pomenljiv pogled na mlado generacijo, ki ga poslušaja.

* * *

Res je bila Gorica velika; za Slovence je več pomenila kot Trst in Ljubljana. A velika je bila zlasti po svojem ozemlju. Danes pa vsa Goriška obsega pet večjih vasi in mesto samo (toda vemo, da meščani niso bili nikoli posebno narodno zavedni). In mladine, koliko je sploh je v naših vaseh? Koliko je zlasti take, ki študira? Šele v zadnjih letih je začela goriška mladina bolj obiskovati višje šole in univerzo; in če resnici pogledamo v oči, je dvomljiva trditev, da imamo mladi intelektualci smisel za delo med ljudstvom. Smo pač proizvod naše nesrečne šole. Ta pa je, kot vse drugo danes, v rokah apatične, nezmožne in užitkarsko usmerjene srednje generacije, ki je kriva za vse, kar je narobe, ker je pač na oblasti.

* * *

Naši študijski dnevi so bili koristni in stvarni. Soočili smo se s problemi, ki so nam bližju, z vprašanji, na katera naletimo vsak dan. Tudi srečanja so nepozabna. Nepozabna s starejšo generacijo, ki nam je odprla pogled v marsikaj, na kar nismo sami mislili in srečanja nas samih med seboj. Doživetja in izleti so bili nepozabni. Čakamo z zanimanjem prihodnje srečanje.

Po B. Š.

Društvo slovenskih izobražencev

Društvo SI začinja spet svojo sezono. Po študijskih dneh, ki zajamejo najširši krog slušateljev, gre v zimskih dneh spet vase in nadaljuje delo tam, kjer ga v Dragi ni moglo: pregledati hoče dognanja in sklepe Drage in jih aplicirati na življenje v domačem krogu, po drugi strani pa želi spet zaživeti tisto pristno življenje, ki je vsakemu društvu lastno. In to more samo doma, s svojimi člani.

Novo letošnja sezono, ki se je začela že z Brunnovim prikazom argentinskega življenja, predvsem kulturnega, smo dejansko sezono že začeli. Nismo hoteli zamuditi prilike, da bi ne povabili med nas ustvarjalnega člana SKA in še nagrajenca Vstajenja. Razgrnil nam je vse pisano življenje slovenske Argentine in njeno problematiko, njene težave in napore. Povabil je zlasti zamejstvo, da pomaga pri njihovem edinstvenem delu.

Naslednji sestanek bo zdaj 22. oktobra, za tem pa bo vsak ponedeljek. V naslednjih ponedeljkih imamo namen prirediti tale predavanja: 22. oktobra bo na sporedu literarni večer. Pokazali bomo, kako zamejski pisatelj ustvarja. Prof. Jevnikar bo najprej kratko prikazal sodobno ustvarjanje zamejcev, člani Radijskega odra pa bodo nato brali odlomke iz teh del. Ob tej priliki bo v prostorih tudi razstava tiska. Pisatelji se bodo večera udeležili in bodo po eventualnih željah knjige podpisovali.

Naslednja dva večera bosta posvečena Bližnjemu Vzhodu, kjer divja ta trenutek vojna. Na prvem večeru bomo videli Egipt pred to vojno, njegove pridobitve in rast, v drugem predavanju pa bomo gledali mlado židovsko državo, kako se je v krčih porajala in kakšno stopnjo je dosegla. Predavatelja sta oba obiskala tamkajšnje kraje in bosta torej govorila kot živi prič.

V četrtem večeru bo govoril dr. Kisovec Luis o osebnostih, ki jih je srečal na mirovni konferenci po prvi svetovni vojni. Govoril bo zlasti o liku svojega prijatelja generala MAISTRA.

Nato bomo prikazali umetnost FRANCETA GORSETA ob njegovi petinsedemdesetletnici. Z diapozitivi bomo naslikali njegovo delo, celotno njegovo delo in ga vokvirili v slovensko upodabljalno umetnost.

Na naslednjem večeru bomo govorili o Jugoslaviji, o njenem bodočem mestu v družini evropskih narodov.

Na naslednjem večeru pa bodo člani Radijskega odra prikazili Paul Claudelovo MARIJINO OZNANJENJE z bralno predstavo te tako pomembne drame.

Za tem bomo povabili v Trst kanonika in kanclerja iz Kopra msgr. JURCO, da bi nam iz doživetij povedal nekaj spominov.

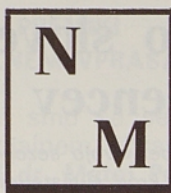
Končno bomo imeli občni zbor in bomo volili vodstvene organe Društva. Vljudno zato vabimo, da se teh predavanj slovensko občinstvo udeleži in sodeluje na njih.

★

Slovenski kulturni klub je samostojna mladinska organizacija, ki temelji na slovenski narodni zavesti in na krščanski ideji.

★

SKK zagovarja samostojno politično nastopanje Slovencev.

novela mladih

M. J.

KRISTJAN

Bile so zgodnje ure jesenskega popoldneva, ko so ulice skoraj prazne, ker so že vsi doma pri kosilu. Tudi on se je vračal iz urada domov na kosilo. Prestopil je hišna vrata in se začel počasi vzpenjati po stopnicah. Stanovanje je bilo v drugem nadstropju.

Bil je še mlad človek. Živel je v majhnem stanovanju z ženo in otrokom. Zdela se je prav lepa, srečna družinica. Poročila sta se še mlada, zato sta morala skupaj premagati marsikatero težavo. Kmalu po poroki se je rodil otrok in vsakdo bi rekel, da je to novo življenje še povečalo srečo mladih zakoncev. Prav lepa družinica, so vsi pravili.

Že na stopnicah je zaslišal telefon. Zvonil je dolgo in enakomerno in nihče ni odgovoril. Odklenil je stanovanje. Vladala je popolna tišina, le telefon je še naprej vedno enako zvonil. Leno je dvignil slušalko. Klicali so ga iz bolnišnice. Že več časa so ga zaman iskali. Avtomobilska nesreča. Njegova žena. Bila je v precej resnem stanju.

Spustil je slušalko na telefon in planil iz stanovanja. Po dve in dve stopnici je preskakoval, stekel je po veži in prišel na ulico. S hitrimi koraki je krenil k svojemu avtomobilu, ga odklenil s težavo, ker se mu je tresla roka, sedel vanj in se takoj odpeljal.

Kot dviga ob jesenskih dneh sunek vetra liste po ulicah, jih nosi s sabo in jih vrtil v zraku brez prestanka, tako so mu neštete misli šle po glavi, ne da bi se mogel pri kateri dlje ustavljati. Vedel se je, kot bi bil odsoten, toda čutil je, kako mu srce močno bije v prsih, v grlu pa ga je dušilo, da je le s težavo dihal.

V sobi jo je takoj spoznal. Ležala je nepremično v postelji, pokrita z belo rjuho do vratu. Krog nje je stalo nekaj bolničark in zdravnikov, ki so se tiho pogovarjali. Imela je zaprte oči, kot bi mirno spala. Z negotovimi in neokretnimi koraki je pristopil k postelji. Gledal jo je in še vedno je čutil, kako mu srce razbija v prsih. Ni spala, bila je v nezavesti in njeno stanje je bilo zelo resno. Morda pa jo bodo zdravniki le rešili, mu je prej rekla bolničarka.

Mrmranje v sobi in polglasni pogovori v njegovih ušesih so se počasi začeli oddaljevati in polagoma jih ni slišal več. Stal je zraven nje

in jo gledal. Nato se je sklonil k njenemu obrazu in ji šel s prsti v lase ter jo nežno pobožal po glavi, kot je to že tolikokrat storil in mu je vedno tako ugajalo. Sklonil se je še bolj in jo rahlo poljubil na čelo. Začutil je, kako mu solze silijo v oči, da jih je le s težavo zadrževal. Brez moči je nato sédel poleg postelje.

Bil je sam v sobi z njo. Obdajala ga je moreča tišina, le sčasoma je zaslišal, kako ona rahlo diha.

Mirno je ležala z zaprtimi očmi in nič na njenem obrazu ni kazalo, da se bori s smrtjo, zdelo se je samo, da mirno spi. Gledal jo je in čutil, da jo ima rad. Gledal jo je in zdela se mu je zelo lepa.

Vstopil je zdravnik, pogledal, kakšno je stanje, in kmalu nato odšel brez besede iz sobe.

Spomnil se je, kako jo je pred leti tako prvič prijel za roko. Minilo je že mnogo časa, marsikaj se je v tem času že zgodilo, toda ta nežni dogodek mu je ostal živo v spominu. Držala sta se prvič za roko in se počasi sprehajala ob morju. Bilo mu je nerodno in ni vedel, kako bi spregovoril, ker je bil plah. Toda prav ta negotovost, ki mu je bila takrat tako mučna, tisti notranji boj, ko ni vedel, kaj bi storil ali rekel, prav ta burna čustva so povzročila, da so mu prav ti trenutki ostali tako živi in dragi v spominu. Oba sta bila še negotova o svoji ljubezni in še dolgo pozneje si nista bila na jasnem, kaj čutita drug do drugega. Počasi sta se spoznala, imela sta dosti skupnega, v marsičem pa sta se tudi razhajala, in to ju je vznemirjalo in skrbelo. Počutila pa sta se zelo dobro skupaj, bila sta si domača, prijateljska in vedno iskrena.

Rahlo jo je pobožal po obrazu, kot je to že nešteto storil.

Brezskrbni časi so kmalu minili in pojavile so se prave težave. Najprej so bile tako majhne, da sta jih kar mimogrede premostila. Sčasoma pa so bile težave vedno večje, da sta bila večkrat kar zbegana in nemočna pred njimi. In tedaj se je nekaj spremenilo tudi med njima. Namesto da bi se še bolj zblížala, sta se nekje oddaljila in njuna neskalska ljubezen je doživela prva razočaranja. Nekje sta se oddaljila, toda ljubezen ju je še vedno vezala. Ču-

tila sta drug do drugega neko skrivnostno silo, ki ju je vezala, da se nista izgubila.

Gledal je njen obraz in obžaloval, da je komaj opazil, kako je lep. Imela je pravilne poteze in zelo prikupen izraz.

Ko sta se tako nekoliko odtujila in sta bila negotova, če se jima splača nadaljevati, se je pripetilo nekaj, kar je nasilno odstranilo vsako pomišljanje in dvom in ju postavilo pred lastne odgovornosti ter terjalo od njiju važno odločitev. Nekega dne je namreč prišla k njemu in mu nedolžno in preprosto povedala, da pričakuje otroka.

Ni rad obujal spomina na tiste dni. Takrat so ga obšle vse mogoče misli, v sebi pa je začutil velik notranji boj in hudo razdvojenost. No, naposled pa sta se le poročila in bila sta verjetno tudi srečna. V naslednjih mesecih jo je imel še bolj rad in jo obdajal z vso nežnostjo, katere je bil zmožen. Kuhal je in pospravljajl je vse sam, ker ni hotel, da bi se žena utrujala. Nemirno in nestrpno sta pričakovala otroka. Rodil se je in imenovala sta ga Kristijan, kot je ona želela.

Potrkala je in vstopila bolničarka. Pogledala je, če bolnica kaj potrebuje, njeno stanje pa je bilo nespremenjeno. Nato ji je še dala injekcijo v žilo in potem odšla.

Kmalu po otrokovem rojstvu je življenje počasi postalo spet enolično. On je bil večji del dneva na delu in ženi ni mogel posvečati vse pozornosti, kot bi si želel. Toda ona se ni pritoževala. Kljub temu pa je čutil, da nekaj ni v redu. Čutil je, da se njuna ljubezen počasi manjša. Bila sta še kdaj srečna, toda to so bili posamezni trenutki, redkokdaj dnevi, ki so si sledili le v daljših presledkih. Vsega tega pa ni hotel priznati sam sebi. Ko mu je kaj takega prišlo na misel, je to misel takoj odstranil in si še naprej delal utvare, da so to le trenutne težave, ki bodo prej ali slej mimo. Stanje pa se ni izboljšalo in taki črni trenutki so postajali pogosti. Začel se je prepričevati in si praviti, da, dokler rad živi z njo, bolj ljubi svoje veselje kot pa njo. Toda prav tedaj, ko je manj navdušenja med njima, ali pa je celò razočaranje, prav tedaj, ko si misli, da je nima več rad, da ga več ne veseli živeti z njo in ne more prenašati njenega značaja, prav tedaj, v tistem trenutku, mu je dana možnost, da jo ima lahko resnično rad; in to tako, da ima rad njo in ne svojega veselja in zabave. Prav tedaj, ko sam misli, da je zgubil ljubezen, da se je njegova ljubezen končala, prav tedaj se njegova ljubezen prične in prav tedaj jo ima lahko resnično rad.

Bližal se je večer in v sobi je počasi zavladal somrak. Ležala je še vedno nepremično, brez vsake vidne spremembe. Od časa do časa je v sobo stopil zdravnik ali bolničarka.

Tedaj mu je nehote prišlo nekaj na misel. Najprej se mu je zdelo neumno in nemogoče in to čudno misel je takoj odpodil in jo skušal pozabiti, toda ni mu uspelo. Venomer se je vračala in iz prvotne negotovosti se je razvila v skorajšnje prepričanje. Prišlo mu je na misel, da je bila prometna nesreča v resnici samomor. Najprej se mu je to zdelo nemogoče in neverjetno, zdaj pa je bil skoraj prepričan, da je žena poskusila samomor. In vedel je tudi zakaj. V trenutku mu je bila resnica jasna, tista resnica, ki je ni hotel sprejeti že toliko časa, ki se ji je na vse načine izmikal, pred katero je bežal in se skrival, katero je odriaval od sebe in jo skušal pozabiti, kot skušamo pozabiti grde sanje. Ta resnica je naposled zmagala in nemočen je ležal pred njo; ni se je več branil in ni več prosil usmiljenja. Zavedal se je, da je ni znal osrečiti. Mislil si je, ali bolje, delal si je utvare, da je srečna, v resnici pa ni bila. Do nje je ravnal zelo sebično, njegova sebičnost je zgradila okrog nje visok zid, da ni bila več svobodna in samostojna. Zgubila je vse prijatelje, opustila vsako zanimanje. V svoji sebičnosti in nezrelosti je celò hotel, da bi mu bila v vsem podobna. Hotel je, da bi si bila enaka po značaju, in tako je moril njeno osebnost, namesto da bi ji še sam pomagal pri razvoju. Ne, ona se ni ubila, ubil jo je on! Ubijal jo je počasi, vsak dan malo, leta in leta.

Oblil ga je mrzel pot. Spoznal je, kakšen je bil v resnici, in kesal se je. Spoznal je svoje napake, razumel je, kako je bil sebičen in krivičen do nje v vseh teh letih. Grenko se je kesal in zasmilila se mu je.

Šele sedaj je začutil, kako mu je potrebna. Čutil je, da brez nje njegovo življenje nima več smisla. Čeprav je tako ravnal z njo, jo je kljub vsemu hudo potreboval. Ima jo res rad, tako rad, kot je morda še ni nikoli prej imel. Razumel je, kaj vse mu je pomenila v življenju. Vsaka misel, ki ga je obšla, vsak spomin, vsak dogodek, vsak predmet ga je spomnil nanjo. Sploh se ni zavedal: toda ona je bila povsod v njegovem življenju, vsak trenutek mu je napolnila. Toda morda ni še vsega konec, si je mislil. Morda se še reši. Začela bova vse še enkrat, začela bova znova, na drugačen način. Vse bova pozabila in začela bova vse še enkrat. Saj se imava še vedno rada. Vse je mogoče, zakaj bi ne mogla popraviti in biti še srečna skupaj? Začel je tiho moliti in prositi Boga, da mu jo vrne, in obljubil je, da se bo ves spremenil in da jo bo osrečil.

Vso noč je presedel ob postelji in molil. Zgodaj zjutraj je umrla.

Uničen od bolečine in žalosti je moral domov k otroku. Stopil je iz bolnišnice na ulico in iz bližnjega bara se je po ulici razlegala pesem, ljudje pa so kot vsako jutro hiteli na delo.

IVAN BUZEČAN

Penzije: nekaterim desetero, drugim nič

družbeni problemi

V Italiji imamo okoli 12 milijonov upokojenec. Razen redkih izjem in nekaterih privilegiranih stanov, se ogromna večina italijanskih penzionistov mora zadovoljiti z zelo nizkimi penzijami. Iz statistik Državnega zavoda za socialno zavarovanje (I. N.P.S.) lahko ugotovimo, da več kot polovica upokojencev (skoro 6 milijonov starih in dela nezmožnih) dobiva po zakonu določene najnižje penzije, katerih zneski so za leto 1973 tile:

31.650 lir za bivše podrejene delavce pod 65. letom starosti

33.750 lir za bivše podrejene delavce nad 65. letom starosti

25.250 lir za bivše neodvisne delavce (kmete, obrtnike, male trgovce itd.)

19.000 lir za socialne penzije.

Če pomislimo, da si mora penzionist s to vsoto oskrbeti stanovanje, hrano, obleko in druge nujne življenjske potrebščine, in če upoštevamo silovit porast cen in vsesplošno draginjo v zadnjih dveh letih, z lahkoto pridemo do zaključka, v kakšnih bednih razmerah živi nekaj milijonov italijanskih penzionistov, ki so vse življenje delali ter s svojim delom prispevali za socialni razvoj dežele, družba pa jim ne preskrbi, da bi bili v starosti deležni sadov tega razvoja.

S sadovi tega razvoja pa se okoriščajo drugi privilegirani sloji, katerim družbene oblasti velikokrat zavestno in načrtno pripomorejo pri ohranjanju njihovih privilegijev na škodo šibkejših slojev.

S tem v zvezi naj tukaj omenimo nazoren primer o socialno krivičnem vladnem odloku v prid superbirokratov. Sredinsko-desničarska Andreotti-Malagodijska vlada je leta 1972 izdala vladni ukrep v korist visokih uradnikov, s katerim se je okoristilo nekaj desetstisočev visokih državnih funkcionarjev in direktorjev. V glavnem gre za tele predpise:

1. Visoka povišanja, v veliko primerih več kot podvojitev letnih plač visokim državnim funkcionarjem, tako da se vrti sedaj srednja plača teh birokratov okrog 12 milijonov letno;

2. Olajševalne okoliščine za predčasno upokojevanje; zaradi teh olajšav je lahko prosilo za upokojevanje

nekaj tisoč direktorjev, nekateri celo pred 50. letom starosti, medtem ko morajo ostali smrtniki delati najmanj do 60. leta starosti, preden se lahko upokojijo;

3. sorazmerno zelo visoke odpravnine ob upokojitvi; odpravnine teh zaslužnih mož znašajo okrog 30 milijonov lir;

4. dodelitev visokih penzij; najmanjše penzije znašajo mesečno okrog 500.000 (petstotisoč) lir, a v mnogih primerih veliko več.

Če primerjamo zgornje predpise in denarne vsote v prid te privilegirane kaste z milijoni revnih penzionistov, in če upoštevamo omejene ekonomske zmožnosti italijanske države, vidimo kako krivičen je bil odlok Andreottijeve vlade, ki ga je zato večina italijanske javnosti z ogorčenjem sprejela. Najbolj so odlok kritizirali delavski sindikati, v prvi vrsti sindikalne organizacije nižjih državnih uslužbencev, ki že leta in leta zahtevajo malenkostne poviške svojih plač, a ki jih do sedaj še niso dobili.

Težko si je razložiti, zakaj je tedanja vlada podvzela tako nepopularen ukrep. Najverjetnejš in najbolj prepričljiv razlog naj bi bil ta, da si je hotel Andreotti s temi poslasticami pridobiti naklonjenost višje birokracije in se tudi s pomočjo te ohraniti dalj časa na vladi. Znano je namreč, da ima birokracija veliko moči v modernih državah in da se kakršnakoli vlada brez njene naklonjenosti in opore težko ohrani na oblasti.

V tem okviru je tudi jasno, da tudi milijoni starih penzionistov nima nikakršne moči in oblasti v sodobni državi in si zato s težavo izposluje še tako malenkostne poviške mizernih pokojnin.

V zadnjih letih so se za izboljšanje penzij delavskega razreda zavzele organizacije delavskih sindikatov CGIL, CISL in UIL. Ena glavnih in prvih zahtev do sedanje Rumorjeve levo-sredinske vlade je prav problem povišanja pokojnin, zlasti najnižjih. Pogovori in pogajanja o poviških so se začeli med vlado in sindikati že v septembru in parlament bi moral dokončno odobriti ustrezní odlok o izboljšavah pred koncem leta.

Zdi se, da bo od primerne ali neprimerne rešitve problema pokojnin odvisno tudi poznejše zupanje med sedanjo Rumorjevo vlado in delavskimi sindikalnimi organizacijami.

Otrok gre prvič v šolo

za sodobne žene in dekleta

Z

Morda je že hodil vaš otrok v otroški vrtec, morda pa bo šel letos prvič v šolo. Poln pričakovanja. Nemiren je in hodi, sprašuje: kdaj bo stopil v razred, kako bo tam, ali bodo vsi vstali, ko bo stopil učitelj v razred, molčali bodo... To je polno vprašanj in polno odgovorov.

Neprevidni starši ali pa bratci in sestrice morajo zelo paziti, da mu ne zagrenijo te prve poti. Morda mu doma, ko kaj napravi, zagrozijo: »Le počakaj, ko boš začel hoditi v šolo, ti bo že učitelj pokazal!«

Ta grožnja je nespametna in otroku škoduje. V šolo bo začel hoditi z bojznijo, do učitelja bo čutil nezaupanje in strah.

Bolj prav je, da povemo otroku lepe spomine na šolo, saj jih imamo toliko! Tako mu bomo olajšali pot.

Če le mogoče, mu povejmo, da je zanj velika sreča in odlika, da lahko hodi v šolo, kjer se bo marsikaj naučil. Zato bo rad in z velikim veseljem hodil. Starši ga bomo spremljali in najbrže ne bo otrok nikdar tega pozabil. Spomnil se bo, kako je sedel v klopi, kako je začel izgovarjati prve besede, kako je napisal prve zloge in besede...

Takoj pa mu vcepimo tudi veliko veselja do slovenske šole. Povejmo mu, da bo hodil v šolo z učenci in učenkami, ki bodo govorili med seboj slovensko. In slovenska beseda je nekaj neizmerno lepega in toplega. Tako nam bo, kot takrat, ko smo prvič poklicali mamo v svojem jeziku. Prvič v življenju. In zdaj bomo zapisali njeno ime s črkami, ki bodo morda neokretne, morda velike, a povedale bodo tisto, kar smo hoteli s tem izraziti.

Pazimo, starši in učitelji, ki bomo otroke sprejeli, da bo naš odnos do njih res prisrčen. To bo prvi spomin, prvi vtis. Naj takoj v začetku spoznajo, da je šola nekaj lepega in toplega v našem življenju, ne pa muka in zapor in ne vem, kaj še vse. Potem bodo rajši hodili vanjo vse do kraja.

Slabost na potovanju

Niso redki ljudje, ki se prav neradi odpravijo na pot, ker se bojijo, da bodo morali ves čas premagovati mučno slabost. Povzročajo jo gibanje avtobusa ali avta, včasih celo vlaka. Zdravniki pravijo tem obolenjem kinetoza.

Otroci, ki so mlajši od dveh let, ali starejši ljudje redko občutijo to slabost; ženske zbolijo za njo pogosteje kakor moški; slabotni in slabokrvni

ljudje so bolj nagnjeni k njej, prav tako otroci od dveh do desetih let.

Poleg nagnjenosti k temu igra pomembno vlogo tudi notranje uho: gluhonemi in ljudje z obolelim notranjim ušesom na primer slabosti zaradi gibanja sploh ne občutijo.

Vožnje z avtobusom marsikdo ne prenaša. Na lepem postane utrujen in pobit, v obraz zmerom bolj blede in na čelo mu stopijo potne srage. Krvni pritisk se zniža in lahko pride do nepričakovane srčne slabosti (kolopsa). Zenice se zožijo, bolnik občuti hud glavobol, sili ga na bruhanje in nazadnje začne bruhati. Slabost z bruhanjem se ponavlja v rednih presledkih, najsi je človek tisti dan zaužil kaj ali ne. Pobitost se sprevrže v pravo depresijo.

Velikokrat slabost mine že med potovanjem, zagotovo pa potem, ko potnik spet stopi na trdnata tla.

Ljudje, ki jim je slabo, če se vozijo z vlakom, so bolj redki. Slabost je precej podobna morskimi boleznimi, a ni tako huda. Povzročajo jo vtisi, ki jih sprejema oko. Ni treba drugega, kot da potnik dalj časa gleda drogove ali drevesa, ki švigajo mimo okna, pa mu postane slabo. Če je vožnja daljša, je lahko slabost prav nadležna. Zato pa se je ni težko ubraniti. Samo oči je treba zapreti. Isto velja za ladjo, kadar povzročajo slabost pogled na gugajočo se morsko površino.

So ljudje, ki jim ni treba drugega kakor da se samo spomnijo na to, kako jim je bilo nekoč slabo. Drugi so spet občutljivi na kak vonj, ki jim je zoprni.

Slabost se začne zaradi tega, ker je vzdražen organ za ravnotežje v notranjem ušesu. Slabost človek blaži ali prepreči s tem, da ne stoji ali sedi zravnano, ampak da se uleže ali vsaj sedé nagne glavo nazaj.

Nekaterim ljudem niti na vrtiljaku ni slabo, drugim pa je hudo že ob najrahljšem zibanju, marsikdo je zdrav kot dren, kadar se ladja sunkovito premetava po morju; če pa se le malo ziblje občuti hudo slabost. Po drugi strani pa je nekaterim slabo že po prvih trenutkih vožnje, a se na gibanje v kratkem času privadijo in nadloga mine sama od sebe že med potjo.

Kaj ukreniti proti slabosti? Občutljivi ljudje naj si poiščejo prostor, kjer jim bo najbolj udobno, gledajo naj v smer vožnje, in če se le dà, naj se zleknejo. Jedò naj lahko hrano, predvsem sadje, pijejo naj sadne sokove, težko prebavljivih jedi pa naj se pred vožnjo in med njo izogibajo. Zelo pomagajo tudi razne tablete zoper slabost, ki jih je treba vzeti pred vožnjo; ko se začne slabost, ne zaležejo več.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Metod Turnšek

Metod Turnšek je svojemu dosedanjemu delu (glej Mladika 1961, št. 1 in 1973, št. 4) letos dodal medvojni roman MED KOROŠKIMI BRATI. Izšel je avgusta 1973 pri Slomškovi založbi v Celovcu kot 11. in 12. knjiga te založbe, obsega 326 strani in je tako najdaljše pisateljevo leposlovno delo. Posvetil ga je vsem, »ki so na koroški zemlji delili trpko usodo mučeništva s trdo preizkušanim slovenskim narodom«.

Roman se začne maja 1943, ko so nemške oblasti že izselile iz Koroške številne slovenske družine, v vojsko pa pobrale toliko fantov in mlajših mož, da preostali niso več zmogli dela na polju. Zato so najprej pripeljali francoskih ujetnikov, potem še deportirancev iz Poljske in Ukrajine ter jih porazdelili med kmete in po tovarnah. Tako sta Primož Zagajšek in njegova žena Mila dobila tri pomočnike: poljsko učiteljsnico Natalko Kowalewsko iz Zakopanov, 21-letno Ukrajinko Olgo Kivo in 18-letnega Ukrajince Vasilija Kriščenka. Zagajškova družina je bila najuglednejša v Mali vesi pri Škocijanu nad Klopinjskim jezerom. Pri hiši sta bila le sin Markej, ki je čakal na vojaški nabor, in hči Lenej, ki je obiskovala zadnji razred učiteljskega v Celovcu, pomagala pa jim je dekla Cilka in včasih siromak Nužej. Čeprav bi morali z deportiranci trdo ravnati in čim manj govoriti z njimi, so jih Zagajškovi sprejeli za svoje. Tako so z njimi ravnali tudi pri drugih družinah.

Za Zagajškove in tujce se je začelo novo življenje. Najbolj je to občutil Markej, ki se je tako zagledal v lepo Poljakinjo, da se je hotel z njo poročiti, kar pa je bilo po zakonih prepovedano. Vendar ni hotel popustiti in to je povzročilo očetu veliko skrbi, ker je bila nemška oblast neizprosna in povsod pričujoča. Tudi Natalka je bila v hudih duševnih stiskah, doma je pustila mater in brata Jakca, očeta pa so odpeljali na delo v Nemčijo. Rada je imela Markeja, ljubila pa je svojo Poljsko in bi se ji težko odpovedala. Nazadnje je zmagala ljubezen in sprejela je fantovo snubitev.

Največjo notranjo preobrazbo pa je doživljal Vasilij. Vzgojili so ga »globoko v Ukrajini v državnem sovjetskem zavodu in ni nikoli videl kakšne cerkve od znotraj. O cerkvah in duhovnikih je slišal le slabo. Smešili so jim v zavodu angele in svetnike in Boga, ki so si jih izmislili kapitalisti.« O veri ni vedel nič, pri Zagajškovih pa so vsak večer molili rožni venec in hodili ob nedeljah k maši. Vse to je bilo zanj novo, ker pa je bil mlad in ker so z njim tako lepo ravnali, se je počasi začel zanimati za vero in Zagajškova mati mu je pomagala z besedami in knjigami. Čez čas se je dal krstiti.

Ker se je bližal čas naborov, je Markej na vse načine poskušal, da bi se skrivaj cerkveno poročil. Najprej je omečil očeta in pri tem mu je pomagala sestra, nato je pridobil pregnanega bivšega župnika Jozeja, da mu je preskrbel na škofiji potrebno dovoljenje. V nedeljo je šel Markej na nabor in takoj v vojašnico. Po treh mesecih ju je poročil, in sicer kar doma, v ponedeljek pa je moral vaj so ga dodelili protiletalski obrambi in poslali na Dunaj. Tu je od prijaznega poveljnika dobil dovoljenje, da so ga v domači občini v odsotnosti civilno poročili z Natanko. S tem je postala enakopravna Korošica, kar je domače oblastnike močno jezilo. Prav tedaj je Lenej zvedela, da je padel njen fant, Dunajčan Erik. Sredi decembra so poslali Markejevo protiletalsko enoto v Rusijo, tudi na stalingrajsko bojišče, od koder je odletel z zadnjim zrakoplovom na finsko bojišče. Tu je bil ranjen, in ko je ležal v lazaretu blizu švedske meje, je nekega dne nevede prešel mejo, Nemci so ga proglasili za pogrešanega, Švedi pa so ga pozdravili in izpustili. Doma so za njim žalovali, dokler jim ni preko Švice skrivaj sporočil, da je živ. Zadnji dan maja 1945 se je Markej vrnil in objel ženo in sina, ki se mu je v odsotnosti rodil. Začeli so si dopisovati z Natalkino družino, ki je srečno preživela vojsko, življenje se je uredilo, Olga in Vasilij pa sta ostala na Koroškem.

To družinsko dogajanje pri Zagajškovih je Turnšek spretno vdela v tedanje koroške razmere: divjanje hitlerjancev, ki se ne omejuje samo na izgone in zapiranja, ampak tudi na sekanje glav na Dunaju in v Gradcu. Pisatelj navaja vrsto imen in vasi, od koder so odgnali ljudi ali jih usmrtili. Sosedova Lizika npr. pripoveduje: »Na Rebrci so vzeli organistinjo, mater petero majhnih otrok. Njo so odvedli in zaprli, otroke pa dali v barake v Sinčo ves. In mož je navrh še pri vojaki... Kaj je kriva žena organistinja, če so na dom moževega brata prišli neki "hostni" ali kako se jim že pravi in so si smeli nabrati hruške! Samo deset mark jim je dal. Za božjo voljo, domačega človeka se pa vendar smeš usmiliti. Za tisto dobroto so Markovčevega Franceljna, že vojaka, pred kratkim, tam v aprilu, na Dunaju obglavili.« Pisatelj navaja Franceljnovi poslednje pismo z Dunaja (str. 33-34).

Nastopajo tudi partizani, vendar jih je premalo, da bi se mogli resneje spopadati z Nemci. Ti so namreč proti njim organizirali posebne domače edinice, ki so morale skrbeti za red v okolici. Dosti je skrivačev, mož in fantov, ki so si napravili v gozdovih podzemski bunkerje in čakali konca, ker se niso hoteli odločiti za nobeno stran.

Ker je Turnšek vnet narodopisec, je tudi v tem romanu odmeril precej prostora ljudskim običajem, tako proščanju ali »pranganju«, procesijam, nedeljskim svečanostim, fantovskemu naboru in drugemu. Ti običaji roman

poživljajo in so optimistični žarek v temnih razmerah, istočasno pa dajejo popolnejšo podobo tedanjega koroškega življenja, brezupnega, morečega, saj se kot Slovenci niso smeli pokazati nikjer v javnosti, tudi v cerkvi ne.

Vsi slovenski ljudje so dobri, pridni in pošteni. Avtor je vsakega izmed vodilnih označil z enim stavkom, v katerem je več prilastkov. Tako je Zagajšek postaven, visok in krepak, pri ljudstvu in gospodi ugleden mož, njegova žena majhna, a brhka. Nataalka je »mladostno zalo deklica s sinjimi očmi in plavimi lasmi, prav prikupna mladenka«, Olga pa »krepka črnolasa in črnooka Ukrajinka«. Lenej je »mlada, vitka, črnolasa gospodična s trojno biserno ogrlico okrog vratu in z žarečim prstanom na levici. Bistro se je zala, na prečko počesana domača hči ozrla po deportirancih«. Njen brat Markej je bil »visok in vitek fant, ki je ob svojih enaindvajsetih letih razodeval že moža. V kratkih usnjenih hlačah dokolenkah in z usnjenimi naramnicami čez pisano srajco je bil videti bolj gosposki kot kmečki. Od sonca ožgani obraz mu je žarel v svežini. Lepi kostanjevi kodri, razumne rjave oči in neka umirjena samozavest so ga delali prav prikupnega«.

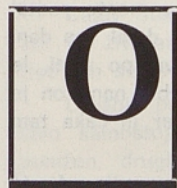
Mnogo povedni in pesniško pridvignjeni so opisi koroške zemlje in krajev: »Gospodar Primož je zavil z avtom skozi gost sadovnjak, ki je bil ves v dehtivem cvetju. Rahel vetrič je vso stezo nastlal z odpadlimi cvetnimi lističi. Zagajškova enonadstropna hiša, kot kakšna graščina, se je v soncu prijazno svetlikala. Na dvorišču pa je jezno lajal velik črn volčjak, ker so se v avtu bližali tudi tuji ljudje.«

Zanimiv je pisateljev način pripovedovanja, ker se pogosto poslužuje obrnjenega besednega reda ali stilno zaznamovane stave besed. S tem daje opisom in razgovorom večji poudarek in čustveno pobarvanje. Tak je že začetek: »Pravo gorje je bila Hitlerjeva vojna. Pobirala je ljudi vseprek in jih tirala na vse strani.« In tudi drugod: »Nevoljen je kmečki vodja... Čudovita je voznja skozi vasi s sadnim drevjem v najlepšem cvetju. Pa tam ob poti zanimivo sveto znamenje s štirimi vdolbinami, v katerih so svete podobe!... Molitve se deportiranci udeležujejo z mešanimi čustvi... Sin mi pojde letos k vojakom... Hočem to dečvo za k živini, gospod uradnik!«

Ves roman preveva topla ljubezen do koroških ljudi in zemlje in do vseh Slovanov. Pisatelj tako dobro označi kraje, da jih je opisal z zemljepisno natančnostjo, in tudi pri ljudeh je čutili, da je vzel zanje žive vzorce. Da je še bolj poudaril slovansko preteklost, je vdelal v roman nekaj koroške in poljske zgodovine. Mračne razmere v prvem delu oživlja siromak Nužej s svojimi veselimi dogodivščinami. Roman je posejan s koroškimi izrazi, deportiranci pa spregovorijo nekaj poljskih in ukrajinskih stavkov.

Turnšek je z romanom uspel bolj kot v dosedanjih pripovednih delih. Zgodba je prepričljiva in dovolj napeta, pripovedovanje sveže in prizadeto, ljudje poglobljeni in žive tudi notranje življenje, nekaterih usode so naravnost baladične. Morda je preostro ločil svetlobo Slovencev in internirancev od mračnosti Nemcev, saj so med enim in drugimi različni odenki značajeve.

(dalje)

ocene

Ves Shakespeare v slovenščini

Letos septembra je izšla pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani 13. knjiga Shakespearovega Zbranega dela. S tem so izšli v slovenščini vsi dramski teksti in soneti tega največjega angleškega in svetovnega dramatika, prvič pa je izšlo tudi celotno delo kakega večjega tujega avtorja. Šele sedaj je postal William Shakespeare (1564-1616) v vsej svoji veličini last tudi slovenskega občinstva, ki je moralo nad sto let poskusov čakati na ta kulturni dogodek.

Shakespearovo dramsko delo obsega 37 kraljevskih dram ali historij, tragedij, komedij in tako imenovanih romantičnih iger. Kraljevske drame sestavljajo: *Henrik IV., V., VI., VIII., Rihard II. in III.* Nekateri izmed njih imajo po dve ali tri samostojne drame. Med tragedijami so najbolj znane: *Hamlet, Romeo in Julija, Othello, Julij Ce-*

zar, Kralj Lear, Macbeth, Antonij in Kleopatra idr. Komedije so pogosto zajete iz italijanskih renesančnih novel: *Ukročena trmoglavka, Dva gospoda iz Verone, Komedija zmešnjav, Beneški trgovec* idr. Romantične igre so: *Zimska pravljica, Vihar in Cymbeline*.

Čprav Shakespeare do zdaj ni bil v celoti preveden v slovenščino, pa je bil učitelj in vzornik vsem pomembnejšim dramatikom. Prvi ga je na Dunaju gledal v nemškem jeziku in študiral Anton Tomaž Linhart (1756-1796) in napisal 1779. pod njegovim vplivom dramo *Miss Jenny Love*, »črno kakor Shakespeare«, kakor je sam izjavil. V posvetilu pa je napisal: »Dajte, da z deškimi koraki stopam, koder je hodil Shakespeare!« V sezoni 1791-92 je nemška igralska družina prvič igrala v ljubljanskem gledališču Kralja Leara, Hamleta in Macbetha. Po Linhartu so študirali Shakespeara Jurčič, Stritar, Levstik, Medved, Cankar, Župančič in drugi. Njegov vpliv je pri nekaterih manjši, pri drugih večji, kakor je razvidno iz Koblarjeve knjige *Slovenska dramatika, prva knjiga* (1972).

Tudi prevajali so Shakespeara različni pesniki in pisatelji, vendar v prvi dobi bolj drugovrstni. Prvi je bil mladi mariborski študent Ivan Vrban-Zadravski, doma iz Vuhreda v Dravski dolini. L. 1864 je v zborniku Lada priobčil drugi prizor II. dejanja Romea in Julije. Isti prizor in še tretjega je objavil Janko Pajk v Zori 1875.

Tretji prevajalec je bil kaplan Dragotin Šamperl (1840-1869), ki je prevedel celega Hamleta, izšel pa je le odlomek v Zori 1874. Njegov prevod je vzel za osnovo Ivan

Cankar, ko je prevedel Hamleta in ga izdal 1899 v Gabrščkovi Slovanski knjižnici v Gorici. To je bil prvi knjižni prevod. Prvo slovensko predstavo Shakespeara pa so pripravili v ljubljanskem gledališču l. 1896; bil je Othello v prevodu Miroslava Malovrha.

Novo prevajalsko obdobje se je začelo z Otonom Župančičem, ki je 1904 izdal v knjigi Julija Cezarja (igrali so ga 1910). Župančič se je razvil v največjega prevajavca Shakespeareovih del, saj je preli 18 dram in komedij ter jih dal uprizoriti v ljubljanski Drami, kjer je bil upravnik ali dramaturg. O njegovih prevodih so izjavili angleški strokovnjaki, da se berejo bolje od izvirnika. Dušan Moravec pa trdi, da je slovenski odrski jezik »ustvaril Oton Župančič s svojim pesniškim in dramaturškim delom, predvsem pa s svojimi prevodi Shakespeara.«

Po zadnji vojni je začel Shakespeara prevajati Vladimir Pavšič, bolj znan s psevdonimom Matej Bor. Prevajavec se je na svoje delo pripravil tudi s tem, da je dalj časa živel v Angiliji, preštudiral kraje dramatikovega življenja, pozorišča njegovih iger, gledal angleške uprizoritve in se tako vživel v duha dram in iger, ki jih je potem prevedel. Borovi prevodi so odlično delo, zvesto se držijo izvirni-

ka, pri tem pa slovenščina teče in poje, kakor bi šlo za izvorno delo. Pozna se, da je Bor pesnik, pisatelj in dramatik, v njegovih prevodih ne čutimo, da je od nastanka preteklo skoraj 400 let. Kakor so večni junaki in ideje, za katere se borijo, tako je jezik sodoben, zdaj pesniško privzdignjen, zdaj spet domač in naraven in nazoren, kakor bi imeli pred seboj naše ljudi.

Prva knjiga Shakespeareovega Zbranega dela je prišla na dan 1968. in v petih letih je tako izšlo vseh 37 iger. Župančičeve prevode je jezikovno pregledal prof. Janko Moder, novi prevodi pa so Borovi. Na koncu vsake knjige so bogate opombe, v katerih so pojasnjena težja mesta, pri zgodovinskih dramah pa so podatki o nastopajočih osebah. Iz njih je razvidno, kako dobro je poznal Shakespeare razburkano angleško zgodovino, pa tudi rimsko, grško in italijansko. Pri opombah in včasih pri Borovih prevodih je sodelovala Anuša Sodnik.

V tisku so še Shakespeareove pesmi, kot 15. knjiga pa bo izšla obširna razprava o avtorju. Tako bo Shakespeare kot prvi svetovni dramatik v celoti dostopen slovenskim bralcem.

Martin Jevnikar

gledališče

Čehov v Slovenskem gledališču

Prvič v letošnji sezoni se je dvignil zastor in igravski kolektiv je razgrnil pred nami življenje, kakršno je gledal Čehov v svoji domovini. V dvorani je vladala neka slovesnost; predstave so se udeležili vsi, ki so bili za to poklicani. Mnogo je bilo kulturnih delavcev iz Ljubljane, in iz Koroške, s Tržaške pa do mala vsakdo, ki je tako ali drugače povezan z našim kulturnim življenjem.

»Češnjev vrt« je tako, kakor druga Čehova dela, podoba odmirajočega, brezskrbnega in vase zagledanega plemstva; je nastop meščana, ki prevzema za njim dediščino. Ko ni graščakinji Ranjevski nič mar, kako bo s češnjevim vrtom, ki mu grozi prodaja, tedaj Lopahin snuje in oblikuje svoje bodoče posestvo: »Tam, kjer je bil še moj oče in ded suženj, tam sem danes jaz gospodar« pravi, ko posestvo končno kupi. »Kaj bi le rekla moj ded in moj oče, saj niti verjeti ne bi mogla, da je to sploh mogoče.«

In Ranjevka se trenutek zave, kaj se je zgodilo in že brezskrbno pleše dalje in se opaja ob šampanjcu in brezskrbnem življenju...

Na eni strani je brezskrbno življenje teh ljudi, na drugi pa delo.

Lopahin gre od doma, nihče ne ve, zakaj je v mestu. Ko se vrne, pove, kako je dražil češnjev vrt: hotel ga je on imeti.

Nazadnje Ranjevski in njenemu spremstvu ne preostaja nič drugega, kakor da spet odide, zapusti posestvo, na katerem je gospodarila nekoč njena mati in drugi pred-

niki. Z njo se odpravi tudi Gajev, ki bo v mestu postal bančni uradnik, a že zdaj mislijo, da ne bo delal ves dan, ker tega ni navajen. Posestvo zapustijo vsi po vrsti, le stari lakaj Firs ostane; misli, da so pozabili nanj, on je tako star, da leže s svečo v roki na oder in čaka tam konca.

Tisti, ki razčlenjujejo Čehova dela, pravijo, da je resnični in najbolj pristni lik Čehova samo Anja. Ona je najbolj brezskrna in sanjava, najbolj sentimentalna in vesela, najbolj ljubezniva in tako pleše v prihodnost. Anja ni v protislovju z lepoto češnjeviga vrta, nasprotno: ta se čudovito ubrano ujema z njim. To je podoba pomladi, podoba prihodnosti. Ona predstavlja jutrišnje gospodarje lepote in srečo rodne grude.

Toda, kaj je »češnjev vrt« prav za prav?

Na to vprašanje odgovarja sam Čehov: »Vsa Rusija je naš vrt!« govori na usta Petje Trofimova. Ves globoki lirizem te igre, ves njen podtalni tok je združen z dejstvom da »češnjev vrt« predstavlja samo domovino, njeno moč in lepoto. In vprašanje, kdo je vreden biti gospodar češnjeviga vrta, je vprašanje junaka, čigar podoba bi ne bila v ničemer nasprotna tej lepoti in moči, vprašanje pravega junaka ruskega življenja — ne takega, kakršni so bankrotirani plemiči Gajevi in prozaično poslovni ljudje Lopahini, ki prihajajo na njihovo mesto. V sveti otožnosti, s katero je prežeto ozračje te igre in ki daje svojo barvo tudi komičnim situacijam in osebam, zaznavamo žalost samega češnjeviga vrta zaradi nedostojnosti njego-

vih »začasnih gospodarjev« ter njegovo hrepenje za pravi gospodarjem.

O »Češnjevem vrtu« bi lahko razmišljali še dalje. O vsaki osebi in o vsaki situaciji. In verjetno ne bi razvozljali vse misli, ki jih je Čehov imel, ko je to delo pisal. Gre za to, kako je to delo režiser realiziral.

Prostor sam je ustvaril scenograf Demetrij Cej. To je bila zelo preprosta in enostavna scena: nekaj sedežev, omara, pregrnjena z zaveso, vrata na vsaki strani... V ta prostor je postavil režiser MILE KORUN zgodbo Češnjevga vrta. Mislim, da se mu je posrečilo ustvariti tisto vzdušje, ki je značilno za Čehova. Vidi se, da je gradil predvsem na Ranjevski in morda na Anji, pa morda še na Gajevu. Vsaj zdi se, da so bili ti liki najbolj posrečeni. Njim se potem pridružuje še Firs, ki s svojo starostjo nekako ganljivo zgodbo zaključuje. Izviren je višek Korunove režije, ko v polpijanosti ali v obupu Ranjevska zve, da je češnjevi vrt prodan, morda v odhodu s posestva in še v slovesu Firs. To so morda najlepši prizori v predstavi.

Ranjevsko je igrala Mira Sarđočeva z neko sigurnostjo, saj se zdi, da ima Sarđočeva junakinje Čehova že v krvi. Stopnjevala je svojo vlogo od prihoda v svoj dom, pa preko vseh doživetij in spoznanj. Njeno slovo od tega doma je najbolj ganljivo, ko v Gaju najde človeka, ki jo razume.

Zelo ljubko podoba ustvari Lidija Kozlovičeva v Anji, ki jo stopnjuje od sanjavega dekleta do razigranega in pripravljenega na vsako neumnost, a otroško neumnost.

Varja, njena rejenka, je morda čisto drugačna od Anje. Bogdana Bratuževa jo oblikuje včasih s stisnjenimi zobmi. Ima pa tudi momente, ko čaka in vabi, a brez uspeha.

Gajev Staneta Starešiniča je tipični človek preteklosti: on živi samo zanjo. Mislim, da je Starešinič zadel tisti ton svoje vloge.

Lopahin pa je Anton Petje, ki oblikuje svojo vlogo zelo samostojno in jo naravnost suvereno obvlada. Je ponižen, drugič pa spet ves vzvišen in pokaže, da je gospodar češnjevga vrta.

Graščak Simeonov-Piščik Staneta Razstresena je ves ponižen in vdan, na drugi strani pa išče ob takih priložnostih vedno denar, da bi poplačal dolgove. Je upogljiv in klanjajoč, nazadnje proda posestvo, da plača vsakemu nekaj svojega dolga.

Večni študent Trofimov je Livij Bogatec, ki s svojo nerodnostjo in s svojo posebnostjo prispeva k barvitosti predstave.

Šarlota je Zlata Rodoškova, ki ustvarja svoj svet, a morda njeno rkanje ni bilo doživeto. Pisarja Jopihodova igra Alojz Milič, hišno Dunjašo pa Miranda Caharija. Lakaj Jaša je Silvij Kobal, popotnik pa Adrijan Rustja. Starega lakaja Firs igra Joško Lukeš, ki mu daje s svojo mirnostjo in starčevsko ubranostjo tisti ton, ki končno tudi dejanje umiri in zaključuje.

Okusne kostume je pripravila Marija Kobi Jambrek, prevod pa je oskrbel Josip Vidmar.

Tako je predstava češnjevga vrta. Z združenimi močmi je gotovo uspela in pomeni vreden pričetek sezone.

Jože Peterlin

Čuk na Obelisku

VPRAŠANJA

Tržaški tednik IL MERIDIANO (21.9.73) je v članku, posvečenem dosedanemu tajniku tukajšnje Krščanske demokracije, objavil tudi naslednje stavke:

»Edino, kar ti ni uspelo doseči — mu je rekel Roberto Mayer Grego, ki je bil štiri leta načelnik tiskovnega urada Krščanske demokracije in ki je bil kasneje zadolžen tudi za področje stikov s tujino — je vstop katoliških, demokratičnih Slovencev v Krščansko demokracijo«. Čas za kaj takega je že dozorel (je izjavil Coloni na kongresu v minuli pomladi), toda ta važna politična operacija se še ne poraja na obzorju.

Očitek, da Coloni ni uspelo priklicati v svojo stranko katoliških in demokratičnih Slovencev, je zelo hud. Bivši tajnik KD je imel namreč vsaj dober namen in je tudi poskušal vse, da bi mu »važna politična operacija« uspela. Res ni sam kriv, če so del slovenske manjšine že pred njim poitalijančili komunisti in socialisti. Tudi ni kriv, da so vse ostale poslovenčili demagogi samostojnih slovenskih strank. V tem položaju imajo Colonijevi nasledniki tele alternative:

- 1) Da otipljejo vsakega Slovenca posebej. Mogoče odtrijejo še kakega posameznika brez tistih atributov, ki so tudi v narodnosnem oziru predpogoji možatosti.
- 2) Da njihov nekdanji izvedenec za stike s tujino prikljče iz Avstralije vse tamkajšnje primorske Slovence. Med njimi je gotovo večina takih, ki bi takoj vstopili v Krščansko demokracijo.
- 3) Da tistih nekaj svojih slovenskih eksemplarjev razmnožijo na kopirnem stroju in jih po možnosti tudi malo retuširajo.
- 4) Da preuredijo tovarno GRANDI MOTORI in pričnejo serijsko izdelovati KD-Slovence iz plastike. Tovarno lahko v takem primeru preimenujejo v GRANDI FECONDATORI.
- 5) Da postanejo slovenska stranka.

S**smeh in dobra volja**

Vojak pride domov na dopust.

»No, kako je?« ga vpraša oče.

»Ravno narobe, kot si ti rekel, da bo. Uče me, kako naj pometam, kako posteljem posteljo, lupiti moram krompir, pomivati posodo...«

»Kaj pa je potem narobe?«

»Nič, samo da si ti vedno trdil, da bodo pri vojaki naredili iz tebe moža.«

★

K nekemu godrnjavemu zdravniku je prišel pacient in potožil:

Ne morem ne stati, ne sedeti, ne ležati. Kaj naj storim?«

Zdravnik je zagodrnjal: »Obesi se!«

Drugi pacient pa je po pregledu zaskrbljeno vprašal: »Kaj mi je, gospod doktor?«

»Ne vem še, katero bolezen imate, samo to vam lahko povem, da bi vas bilo treba takoj podreti, če bi bili stavba.«

★

Učiteljica je govorila o punskih vojnah. Ko je končala je rekla: »No, Pavle, zdaj pa poskusi prav na kratko povzeti vse tri punske vojne.«

Pavle je vstal in rekel: »Rim je premagal Kartagino s 3-0.«

★

Eden od dvojčkov je umrl. Drugi je srečal starega prijatelja, ki ga je vprašal: »Poslušaj, kateri od vaju pa je umrl, tvoj brat ali ti?«

★

»Punčka, kaj te v šoli ni nihče poučil, da moraš reči dober večer?«

»Ne, hodim v jutranjo šolo!«

★

»Kam bomo dali novo prodajalko?« je vprašal lastnik veleblagovnice šefa oddelka.

»Res premišljam, kam. Tako sanjavo dekle se mi zdi...«

»Torej na oddelek za spalne srajce,« je odredil šef.

★

»Kaj ste res mojemu možu rekli, da sem kraljica klepetulj?«

»Ne, ne; da ste kraljica, si je vaš mož izmislil.«

Dolgolasec se približa delavcu, ki je v parku barval klop.

»Bo do osmih že suha?«

»Upam, da bo, zakaj?«

»Ker bi rad šel nocoj kmalu spat.«

★

Trije prijatelji so stavili, kdo dlje vidi. Šli so na hrib in pogledali v dolino. Prvi je rekel, da vidi hlev, ki ima odprta vrata. Drugi je rekel, da vidi v hlevu kmeta, ki molze kravo. Tretji je vzklil: »Zdajle je padla kravja dlaka v mleko.« Prijatelja mu nista verjela, da bi bil mogel to videti, zato ju je peljal v dolino in naravnost v hlev. In res — na mleku je plavala dlaka. Prijatelj sta občudujoče gledala zmagovalca, ta pa je ponižno priznal: »Da vesta, nisem zares videl dlake, slišal sem jo, ko je padla v mleko.«

★

Gospa je vozila taunusa, tedaj pa je izza vogala pripeljal tovornjak, poln debel. Ko je vozil mimo, je debelo deblo padlo na streho avtomobila. Iz njega je stopila gospa in vsa v solzah rekla: »Saj mi ni toliko zaradi škode, a moj mož do smrti ne bo hotel verjeti, da je drevo samo padlo na avtomobil.«

V založbi Mladike so doslej izšle sledeče knjige:

P E S M I :

Bruna Pertot: Moja Pomlad

Vinko Beličič: Gmajna

Marijan Breclj: V času odmaknjena sidrišča

Albert Miklavc: Prošnja za jutri

Boris Pangerc: Amfora časa

Vinko Beličič: Bližine in daljave

R A Z P R A V E :

»Draga 1968« (predavanja v Dragi)

Slovensko usodo krojimo vsi (predavanja v Dragi 1969 in 1970)

Zbornik Draga 1971

Ideje in vrednote (Draga 1972)

Egidij Vršaj: »Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo (v italijanščini)«

Vse knjige dobite v upravi Mladike in v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici